

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 14 (657)

LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Diplomų įteikimo šventė

Liepos pradžioje Vytauto Didžiojo universitete (VDU) vyko tradiciniai diplomų įteikimo renginiai, kurių metu bendruomenė išlydėjo 2,3 tūkst. absolventų. Juos pasveikinęs universiteto rektorius prof. Juozas Augutis pažymėjo, kad, nepaisant pandemijos, pavyko surengti ceremoniją gyvai, žiūrint vieni kitiems į akis. Jis išreiškė viltį, kad praėjęs karantino laikotarpis atskleidė visiems, kas iš tiesų yra svarbiausia – tiesioginis ryšys su artimu žmogumi.

Kalbėdamas apie studijų prasmę, rektorius priminė, kad universitete šalia proto galios svarbų vaidmenį atlieka ir emocinis intelektas. Jų abiejų dėka galima siekti pažangos ir tirti visuomenei svarbiausias problemas: „Universitete turėjote betarpišką aplinką, kuri paremta ne hierarchine struktūra, o dėstytojo ir studento bendryste. Visa tai buvo ir yra skirta Jums – apmąstyti esamas tiesas, spręsti dabarties ir ateities klausimus. Kad kurtumėte visuomenę, kurioje būtų gera gyventi visiems.“ Sveikinimo kalboje rektorius naujesiems absolventams priminė prancūzų filosofo Pascalio Brucknerio žodžius, kad „mokslas yra paskutinis nuotykis, paskutinis didingas pasakojimas, kupinas ir svajonių, ir košmarų, vienintelis, jungiantis poeziją, veiksmą ir utopiją“.

VDU Studentų atstovybės prezidentas, biotechnologijos studijų programos absolventas Paulius Vaitiekus pasidžiaugė universitete palaikoma kolegialumo, bendruomeniškumo dvasia ir pažymėjo, kad pasibaigė svarbus gyvenimo etapas: „Tai etapas, kuris subrandino mus, kaip asmenybes, išugdė žmones, kurie ir sėdime čia – atkaklūs, drąsūs, nebijantys suklysti ar pasinerti

VDU 2020 metų absolventai. Jono Petronio nuotr.

į naujus išbandymus. Juk per tuos studijų metus turėjome tiek daug įvairių akimirku, kurios formavo mūsų pasaulėžiūrą, suvokimą bei mąstymą. Atėjo metas ieškoti naujų iššūkių, naujų vėjų.“ Šventės dalyviai neslėpė džiaugsmo, kad šias prasmingas akimirkas pavyko išgyventi gyvai, nepaisant pasauli išitikusios pandemijos.

Išlydimiems alumnams šilčiausios sėkmės linkėjo fakultetų dekanai ir prodekanai, akademijų kancleriai. Humanitarinių mokslų fakulteto dekanė prof. Rūta Eidukevičienė skatino absolventus imtis iniciatyvos, nelaukti progų, o kurti jas patiems. Dekanės įsitikinimu, šandien kaip niekada anksčiau svarbu gebėti išgirsti kitokią nuomonę, išvengti įvairovę, pasitelkti studijų metais įgytas žinias apie susikalbėjimą: „Atradęs savo sverto taisyklę, Archimedas pasakė: „Duokite man atramos tašką ir aš pajudinsiu žemę.“ Tikiuosi, kad universitete įgytas platus išsilavinimas ir vertybės jums taps tuo atramos tašku, kuris leis pajudinti, jei ne visą pasaulį, tai bent mus supančią aplinką, visuomenę. Tam dabar tikrai tinkamas metas, nes kaip niekada anksčiau visuomenė įsiklauso į akademinės bendruomenės nuomonę, ne tik kalbant apie medicininius tyrimus ar vakcinų paieškas, bet ir apie socialinį artumą, netikras žinias, kultūros svarbą, įvairias protesto formas, laisvės sampratą“, – pabrėžė dekanė.

Ekonomikos ir vadybos fakulteto dekanė prof. Rita Bendaravičienė naujuosius magistrus paragino niekada nenustoti klausyti, mokytis ir stebėti: „Tikiuosi, kad ateityje jūs prisiminsite savo dėstytojus, jų paskirtas užduotis ir suprasite, kad VDU paliko jūsų

galvose mažytes uždelsto veikimo bombas, kurios suteikė jums išminties, kai buvote pasiruošę ją priimti. Saugokite savo vertybes. Jos bus tikrinamos ir gerais laikais, ir blogais. Tegu jos tampa dalimi to, kas esate.“

Universiteto absolventus pasveikino ir iškilmišose apsilankę svečiai. Kaip įprasta, VDU diplomų įteikimo šventėse netrūko muzikinių pasirodymų, kuriuos surengė Muzikos akademijos atstovai. Tarp šventės dalyvių buvo ir Inga Kikytė bei Marius Dominykas Sakavičius, kuriems už puikų pasirodymą tarptautiniuose muzikiniuose konkursuose įteiktos Lietuvos Respublikos Prezidento padėkos. *Parengta pagal VDU pranešimą* ■

VDU absolventas Paulius Vaitiekus

ŠIAME NUMERYJE

Baigėsi mokslo metai, įteikti atestatai ir diplomai ● 1 p.

Ar, įsiklausant į verslo atstovų pageidavimus, neiškyla pavojaus akademinėi etikai? ● 2 p.

Kaip sieksime seniai lauktų permainų? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3, 4 p.

Nauji moksliniai tyrimai ir tarptautinių ryšių plėtra Lietuvos universitetuose ● 5 p.

Jaunieji tyrėjai: verslas domisi žaliosiomis technologijomis ● 6 p.

Studentų istorijos: tarptautinė patirtis ir sudėtingi studijų pasirinkimo sprendimai ● 7, 8 p.

Profesoriaus P. B. Šivickio įspūdžiai iš 1952 metais vykusios mokslinės ekspedicijos ● 9, 10 p.

Ką aplankysime per atostogas? ● 10 p.

Pasiruošimas mokslo renginiams ● 10 p.

Absolventus sveikino VDU rektorius Juozas Augutis

Humanitarinių mokslų fakulteto dekanė prof. Rūta Eidukevičienė

Teologijos fakulteto pirmųjų studijų baigimo 25-mečio sukaktis

Dr. Raimundas Kaminskas

Praėjusį mėnesį Birštone įvyko Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto pirmosios absolventų laidos (kartu su 1994 m. VDU Teologijos-filosofijos fakulteto religijotyros bakalaurais) studijų baigimo 25-mečio sukakties minėjimas. Šventinis renginys prasidėjo Birštono Šv. Antano Paduviečio bažnyčioje. Šv. Mišias aukojo ir pamokslą pasakė VDU Katalikų teologijos fakulteto dėstytojas, Kaišiadorių vyskupas ordinaras dr. Jonas Ivanauskas. Birštono sakraliniame muziejuje dr. Roma Zajančauskienė pristatė muziejaus ekspoziciją, po to vyko absolventų pokalbis apie santykį su teologija ir virtualus susitikimas su kolegomis, šiuo metu gyvenančiais užsienyje.

Susitikimo metu buvo prisiminti mirę pirmieji fakulteto dėstytojai: dekanas kun. prof. dr. Viktoras Butkus (1923–1993), mons. prof. dr. Vytautas Kazlauskas (1919–2008), kun. doc. dr. Algimantas Vincas Kajackas (1932–2015), kun. prof. dr. Jonas Juraitis (1926–2010), kun. prof. dr. Kęstutis Antanas Trimakas (1930–2013), doc. dr. Faustus Jončys (1926–2012), teol. lic. Romualdas Grucė ir kiti.

1922 m. vasario 15 d., prieš atidarant Lietuvos universitetą (vėliau – VDU), Lietuvos Respublikos Prezidento įsakymu Teologijos-filosofijos fakulteto dekanu buvo paskirtas prelatas Jonas Mačiulis-Maironis (1862–1932). Vėliau šio fakulteto dekanais buvo kun. prof. (vėliau vyskupas) Pranciškus Petras Būčys (1872–1951), kun. prof. Bla-

žiejus Česnys (1884–1944), kun. prof. Pranas Kuraitis (1883–1964), kun. prof. Petras Malakauskis (1889–1947). 1925 m. Povilas Jakubėnas (1871–1953) Lietuvos universitete įsteigė Evangelikų teologijos fakultetą, kuris veikė iki 1936 m. ir buvo jo dekanu. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, VDU Teologijos-filosofijos fakultetas buvo uždarytas. Sovietmečiu Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje veikė Kauno teologijos fakultetas, pavaldus Vatikanui.

1990 m. VDU Senato nutarimu atkurtas Teologijos-filosofijos fakultetas. Pirmuoju fakulteto dekanu buvo paskirtas kun. prof. dr. Viktoras Butkus. 1990 m. pavasarį į atkurtą VDU fakultetą buvo priimti pirmieji 35 studentai ir 46 laisvieji klausytojai, kurie po metų tapo studentais.

1994 m. gegužės 24 d. Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir 1994 m. birželio 1 d. VDU Senato sprendimu buvo nutarta VDU Teologijos-filosofijos fakultetą ir Kauno teologijos fakultetą, esantį Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, pertvarkyti į vieną Katalikų teologijos fakultetą Vytauto Didžiojo universitete. Pirmuoju dekanu tapo prelatas prof. Vytautas Steponas Vaičiūnas OFS (g. 1944). 1995 m. fakultetą baigė pirmoji teologijos bakalaurų laida: 66 absolventai (31 pasaulietis, 33 klierikai, 2 kunigai).

Ačiū visiems dalyvavusiems ir ypač renginio organizatoriams – Birštono sakralinio muziejaus direktorei dr. Romai Zajančauskienei ir Europos Sąjungos inovacijų programų ekspertui Džiugui Jukniui už puikų minėjimo renginį. ■

Teologijos fakulteto pirmųjų studijų 25-mečio minėjimas. Autoriaus archyvo nuotr.

Vilniaus universiteto akademinės etikos komisijai

Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto (SRK) pirmininkė Asta Kubilienė kreipėsi į Vilniaus universiteto centrinę akademinės etikos komisiją, prašydama ištirti Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultete vykdomo „Alkoholio vartojimo elgsenos ir įpročių Lietuvoje tyrimo“ aplinkybes akademinės etikos požiūriu.

Liepos 22 d. verslo atstovų organizuotoje spaudos konferencijoje trys Vilniaus universiteto (VU) atstovai – Vita Karpušienė, Aušrėtė Rastėnienė ir Algirdas Bartkus – pristatė dar vieno neva nepriklausomo tyrimo rezultatus. Tiek spaudos konferencijos metu, tiek viešai skelbiamoje informacijoje iš esmės nutylėtos esminės tyrimo aplinkybės, kas yra tyrimo iniciatoriai, užsakovai ir finansuotojai. Turima daug netiesioginių duomenų, kad tyrimas pradėtas ir vykdomas būtent dėl Lietuvos alkoholio pramonės dalyvavimo ir rėmimo. Jeigu tai pasitvirtintų ir tyrimas išties yra finansuojamas tiesiogiai suinteresuotos alkoholio pramonės, tokio tyrimo vykdymas ir šios aplinkybės viešas nedeklaravimas būtų esminis akademinės etikos pažeidimas ir keltų pamatines abejones dėl tyrimo me-

todikos bei jos pagrindu gautų duomenų“, – sako A. Kubilienė.

SRK turi duomenų, kad VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas turi bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos verslo konfederacija, kuria remiantis ir atliekamas toks tyrimas. Tačiau šios sutarties turinys, mokslininkų finansavimo sąlygos ir apimtys nėra atskleistos, viešai nedeklaruotas asmeninis tyrimą vykdančių mokslininkų ir kitų subrangovų interesas. Tai kelia abejonių dėl to, kas išties formuoja tyrimo klausimus, renkia duomenų rinkimo metodologiją, interpretuoja gaunamus rezultatus. Jeigu šiuose procesuose dalyvauja ir verslo atstovai, asmeninės finansinės tyrėjų paskatos gali būti vertinamos kaip esminis tokio tyrimo ir jo išvadų interesų konfliktas, kuris turi būti atskleistas ir atitinkamai įspėjama apie jo įtaką rezultatams. To nėra padaryta.

Verslo ir mokslo tyrimų įstaigų bendradarbiavimas yra skatintinas, tačiau tai turi būti vykdoma, laikantis visų aukščiausių akademinės etikos reikalavimų, deramai deklaruojant turimus ryšius ir galimą jų įtaką tyrimų turiniui. Pavyzdžiui, 2019 m. Seime SRK iniciatyva organizuotoje konferencijoje apie profesinius gydytojų santy-

kius su verslo atstovais gydytojas Rolandas Žiobakas pateikė pavyzdį apie tai, kas porą dešimtmečių veikė mokslinių publikacijų išvadas dėl pasyvaus rūkymo įtakos sveikatai. Buvo analizuotos 106 publikuotos mokslinės apžvalgos. Iš jų daugiau nei trečdalyje (37 proc.) teigta, kad pasyvus rūkymas nekenkia sveikatai, likusiose (63 proc.), kad kenkia. Nagrinėti trys veiksniai: apžvalgų kokybė, ekspertų vertinimas ir publikacijų naujumas. Vienintelis veiksnys, kuris koreliavo su šiomis skirtingomis išvadomis, buvo „autorių sąsajos su tabako industrija“.

Tarptautinės medicinos akademinės bendruomenės nariai pripažįsta, kad verslo ekonominiai interesai gali neigiamai paveikti mokslo objektyvumą, klinikinių tyrimų duomenis, publikacijų patikimumą ir svarbiausia – pacientų gydymą. Todėl VU turi ištirti ir atsakingai įvertinti vykdomų tyrimų aplinkybes, kurios galimai veikia mokslo tyrimų kokybę ir kartu menkina visos mokslo bendruomenės autoritetą. Juo labiau kad VU Akademinės etikos kodeksas aiškiai nustato, kad bendruomenės nariai privalo laikytis akademinio sąžiningumo, deramai deklaruoti savo galimus interesų konfliktus (kodekso 8.1, 8.4 ir kt. punktai).

Kaip matyti iš žiniasklaidos pranešimų („Delfi“, „15 min.“ ir kt.), viešai tyrimo autorių pateiktoje tekstinėje tyrimo interpretacijoje nurodoma aplinkybė, kad verslo atstovai (Lietuvos pramonininkų konfederacija) finansavo tik (!) gyventojų apklausą. Tačiau nėra detalizuojama, kad šios konfederacijos nariai yra tiesiogiai suinteresuoti alkoholio ribojimų teisinio reguliavimo sąlygomis. Taip pat nėra nurodoma, kad tie patys verslo atstovai finansuoja ir pačių mokslo tyrėjų veiklą, apmoka tyrimo viešinimo ir sklaidos darbus (pavyzdžiui, viešųjų ryšių agentūrų veiklą).

Pasak Astos Kubilienės, visais sveikatos apsaugos klausimais turi būti atvira ir skaidri diskusija. Joje turi teisę dalyvauti visos suinteresuotos grupės. Tačiau su tuo nesuderinami bandymai tokioje diskusijoje remtis tariamai nepriklausomais tyrimais, kai nėra deklaruojami tikrieji užsakovai ir galimi interesų konfliktai. Tuo pat metu kyla esminės abejonės dėl tokio tyrimo pasirinktos metodikos ir tyrėjų adekvatumo. Tai ne tik žemina mokslo bendruomenės autoritetą, bet ir verčia atmesti tokių diskusijos dalyvių argumentus, kaip neatlaikančius akademinės kritikos. *Parengta pagal Seimo pranešimą* ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Baisiausia, jeigu niekas nepasikeis

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Nepaisant visų pastarojo meto išbandymų, karantino taisyklių ir apribojimų, laiko tėkmės niekas negali sustabdyti. Kalendoriuose keičiasi mėnesių ir dienų pavadinimai bei juos lydintys skaičiai, laikrodžiai rodo nepertraukiamai bėgantį laiką. Bet net žiūrint naujausių „žinių“ laidas, kuriose, nors ir keičiasi nusikaltimų, nuo kurių įvardijimo tos „žinios“ prasideda, aplinkybės, vis tik labai sunku atsikratyti įspūdžio, kad ten, kur tos „žinios“ rengiamos, visi laikrodžiai jau senokai sustojo. Vienas po kito skelbiami vis nauji, tačiau besikartojantys korupciniai sandėriai. Na ir kas, kad mitrus vyriokas dievagojasi, jog atlyginimas už „tarpininkavimą“ yra teisėtas, įrodytas visais reikalingais dokumentais. Visi supranta, kad nėra jokios teisybės, kai tas atlygis – 300 tūkst. eurų per trumpą laikotarpį. Kam kitam tiek šiandien moka, kai nėra jokio išradimo, jokio pasaulį keičiančio mokslinio atradimo? Tiesiog šio sandėrio dalyviai taip susitarė ir taip pasidalino į jų rankas patekusius pinigus. Kuo tai skiriasi nuo atvirai įteikto kyšio?

Galima prisidengti net pačios solidžiausios teisinės institucijos išaiškinimu, kad sklypas Vilniuje, faktiškai kainuojantis kelis milijonus, „teisėtai parduotas“ už... vieną eurą. Galima pateisinti net Europos Sąjungos institucijų nutarimais, kad jokios įtakos monetarinei politikai neturintys įstaigos, nors ir labai solidžiai vadinamos, klerkams mokamos didžiausios visoje valstybėje algos. Tačiau klausytojų atmintyje įstrigo ne pasiteisinimai, o tos institucijos vadovo išsakytas teiginys, kad dorovė ir sąžinė yra „ne šio pasaulio“ kategorijos. Galima per visus garsiakalbius žviogti, kad smėlio dėžė centrinėje valstybės sostinėje aikštėje yra aukščiausios laisvės išraiška, bet tokios niekšybės jokiais demagogiškais išvedžiojimais paslėpti nebeįmanoma.

Visų šlykščių sandėrių vykdytojai jau ir nebesislapsto. Jie veikia vis bjauriau, o jų įžūlumas auga nenumaldomai. Nors pirmuosius primityvaus chuliganizmo veiksmus – tautos didvyrio atminimo lentos nuplėšimą nuo Lietuvos mokslų akademijos fasado – R. Šimašius įvykdė dar prieblandoje, rytui neišaušus, vis labiau aiškėja, kad tai buvo tik eilinis bandymas išsiaiškinti, kiek galima nebaudžiamai tyčiotis iš savo valstybės. Na ir kas, kad net valstybės vadovas viešai pasipiktino, bet jokių veiksmų chuligano įžūlumui stabdyti nebuvo imtasi. Na ir kas, kad aukščiausia įstatymų leidybos ir parlamentinės kontrolės institucija besąlygiškai nurodė, kas turi būti nedelsiant ištaisyta Lukiškių aikštėje, jei tokie, kaip R. Šimašius, atvirai teigia, kad elgsis taip, kaip užsima-no arba kaip jiems kažkas (dar neįvardintas) liepia. Patyrę nusikaltėliai visada pasirūpina „stogu“. Kas šį kartą yra jo „stogas“? Kuo jo veiksmai skiriasi nuo „autonomininkų“ bandymo atplėšti nuo ką tik nepriklausomybę atkūrusios valstybės Pietryčių Lietuvą?

Autonomininkus tada sustabdė tik tiesioginio valdymo baimė. O kas pagaliau pasiryš sustabdyti tokius, kaip R. Šimašius? Kodėl vis dar slapstomasi už neva savivaldai skirtų funkcijų? Savivalda nėra ir negali būti savivalė. Tačiau neįmanoma nepastebėti ir to, kad tyčiomasis iš valstybės jau kuris laikas stiprėja ir įgauna vis naują išraišką. Jau kitą dieną po to, kai Seimas priėmė įstatymą apie Lukiškių aikštės statusą, per „Lrt radiją“ šlykštų komentarą išrėkė viena iš įtakingiausių to „radijo“ veikėjų. Klausantis to komentaro, buvo sunku patikėti savo ausimis: tokiu tonu net „kaspervizininkai“ retai naudojosi: vos ne kiekvienas žodis buvo persunktas zoologine neapykanta ne tik Lietuvos istorijai, bet ir jos ateičiai. Toji komentatorė pykčiu perliejo net vadinamuosius G. Landsbergio „konservatorius“: esą kaip jie drįso balsuojant pritarti „geros moralės“ sąvokai. Tai kieno letenose jau yra atsidūrusi „televizijos televizija“ ir „radijo radijas“. Joks kalbos jausmo nepraradęs žmogus nesakys, kad „dabar klausykitės lrt radijo, t. y. „radijo radijo“... Kodėl tie, kurie vietoje oficialaus pavadinimo įgrūdo santrumpą „lrt“, kurioje Lietuvą žymi tik mažoji raidė, labiau nei velnias kryžiaus bijo išstarti žodį **Lietuva** ir žymėti ją **didžiąja** raide? Kas iki šiol nesuprato arba apsimeta nesuprantantis, kad čia ignoruojamas net valstybės pavadinimas?

Kol tie, kuriems tai priklauso pagal einamas pareigas (ir

už tai gaunamą algą), tyli, matydami vis šlykštesnę tyčiojimąsi iš savo valstybės, panašu, kad vis didesnė gyventojų dalis nusprendė nesilaikyti jokio įstatymo. Net paties elementariausio, susijusio su mūsų kasdienybe, su mūsų gyvybe. Piliečiais šių asmenų, aišku, nepavadinsi. Devyniolika girtų, atsiprašant, vairuotojų. Tik per vieną niekuo neišsiskiriančią, jokių titulu nepažymėtą naktį? Tik viename mieste? Beje, valstybės sostinėje... O kiek liko nepagautų? „Žuvis pūva nuo galvos...“ Ar mes, Lietuvos piliečiai, jau tikrai pradėjome pūti, ar kažkuri gyventojų dalis jau supuvo?

O laikas vis tik bėga nesustabdomai. Vis arčiau ir nauji Seimo rinkimai. Už ką balsuoti? Už tų daugiau kaip dvidešimties „partijų“ kandidatus? Nė viena „partija“ nepateikė tautai programos, kaip sustabdyti tyčiojimąsi iš savo valstybės ir prasidėjusį jos piliečių puvimą. Nė vienoje programoje nėra nurodyta, kaip ruošiamasi tenkinti piliečių bazinius poreikius, tai yra būstas, darbas, sveikata, išsilavinimas, moralė, saugumas. Daugelyje naujausių deklaracijų – pažadai. Be jokio pagrindimo, kaip tai galėtų būti įgyvendinta. Nė vienoje rinkiminėje deklaracijoje, tarp kurios autorių matome ir garbingus, visuomenės pasitikėjimą turinčius asmenis, tiesmukai pasakyta, kad patriotinių jėgų susitelkimas buvo neįmanomas, kad jokios „partijų“ derybos neįvyko. Tai kas būtų, jei dalis jų atstovų vis tik patektų į Seimą? Kaip jie sugebėtų dirbti kartu? Ar vėl matytume „lyderiukų“ kivirčius, intrigas, tarpusavio konfliktus ir smulkmenišką kritiką?

Dar kartą skaitau metinį Prezidento pranešimą, kviečiantį susitelkti pozityviai veiklai, sudėtingam, labai sunkiam valstybės kūrimo darbui. Nuo ko siūloma pradėti? Nuo susitarimo, nes būtent **susitarimas** turi tapti elgesio norma. Bet toks kvietimas turi būti pagrįstas labai konkrečiais veiksmais. Kaip galima susitarti su tokiu, kaip R. Šimašius, arba su tokiais, kurie svarbiausią Lietuvos žiniasklaidos priemonę pavertė pasityčiojimo iš valstybės garsiakalbiu? Kuriems atrodo, kad svarbiausia aiškinti, jog Prezidentas nepriglaudė po savo skėčiu visų lietaus merkiųjų choristų, nedėvėjo kaukės, atvykęs į Jūros šventę, ir pan. Prezidentas pažymi: „Gėdinga, kad aukšto rango valdžios pareigūnų politinės atsakomybės kartelę nuleidome iki visiško dugno.“ Bet kas turi ją iškelti?

Metiniame pranešime Prezidentas įvardijo, kad šių metų biudžetas buvo orientuotas į socialinės atskirties mažinimą ir tai prisidėjo prie gyventojų pajamų augimo. Seimui pateiktos Viešųjų pirkimų įstatymo pataisos, kurios ne tik leis sutaupti daugiau kaip pusę milijardo valstybės biudžeto lėšų, bet ir paspartintų svarbiausių projektų vykdymą. Jokiais viešųjų pirkimų reikalavimais neįmanoma pateisinti to, kad šie projektai atidedami dešimtmečiams. Kaip vieną iš svarbiausių savo darbų Prezidentas nurodė korupcijos užkardymo pokyčius, „kurių įgyvendinimas lemtų milijardinę naudą valstybei“. Tačiau jis teigė, kad „Viešųjų pirkimų ir Korupcijos prevencijos įstatymų projektai yra tik pradžia“. Baigdamas pranešimą, Prezidentas akcentavo būtinybę sukurti darnios visų valstybės regionų raidos politiką, nes vėl matome bandymus sugrįžti prie „vieno miesto valstybės“ hipotezės, kai nėra dialogo tarp centrinės valdžios ir savivaldos.

Šiandieninėje ekonomikoje negali būti vietovių, kurios tariamai yra neperspektyvios. Orientacija į vietas, esančias tik prie vienos automagistralės "Vilnius–Kaunas–Klaipėda", niekur neveda. Kiekviena regione slypi didžiuliai gamtos, žmonių ir infrastruktūros ištekliai, kurių panaudojimas lemtų visos valstybės patrauklumą ir pažangą. Tik verslo diversifikacija lemtų naujų darbo vietų kūrimą ir aukštesnes visų gyventojų pajamas, galimybę šalia gimtųjų vietų rasti darbą, kuris atitiktų žmogaus profesinius lūkesčius ir suteiktų oraus pragyvenimo šaltinį. Būtina kurti regioninius inovacijų centrus, kurie sutelks vietinių gyventojų gebėjimus ir sustiprins jų iniciatyvas.

Pirmasis toks centras jau įkurtas Žemaitijoje – Rietave, apie kurio praeitį kalbėdami dažnai kartojome žodį „pirmasis“. Prie jo kūrimo prisidėjo ir Lietuvos mokslininkų sąjunga.

Ar bent vienas per visą 30-metį buvęs valstybės vadovas yra pelnęs gyventojų pasitikėjimą? Ar bent vienas iš jų mūsų visuomenę susiprato ateiti į talką? Tai gal ateikime į talką dabartiniam Prezidentui, nes lyderiai, be visuomenės palaikymo, neatsiranda...

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Streikas prieš robotus. Maisto pristatymo platformos „Bolt Food“ darbuotojams rengiantis streikui, Seimo narys Tomas Tomilinas kreipėsi į socialinės apsaugos ir darbo ministrą, prašydamas suteikti teisinę pagalbą nuskriaustiems žmonėms ir parengti pasiūlymus dėl tokio pobūdžio civilinių santykių teisinio reglamentavimo.

„Streikas prieš robotus. Tai pagaliau įvyko ir Lietuvoje. Masinio įdarbinimo skaitmeninių platformų išnaudojami žmonės visame pasaulyje šaukiasi pagalbos ir griebiasi „šiaudo“ – bando ginti savo teises, naudodamiesi tradicine darbo teise, kalba apie „streiką“, neturėdami darbuotojo teisinio statuso ir būdami formaliais „verslininkais“. Tokių atvejų tik daugės, nes, plintant robotizacijai, nauji darbai atsiranda tik labai aukštos pridėtinės vertės kategorijose ir ten, žemiausioje grandyje, kur žmonių tariamam „verslui“, o iš tiesų alinančiam darbui už 1000–1500 eurų „į rankas“ vadovauja skaitmeniniai algoritmai. Nors šis konkretus streikas susijęs su mažinamais įkainiais, akivaizdu, kad kurjeriams rūpi ar rūpės ir saugumo, ir sveikatos temos. Turime skubiai parengti valstybės strategiją dėl tokio pobūdžio komercinių santykių plėtros ir poreikio ginti sistemiskai išnaudojamų žmonių teises, kurie net formaliai neturi darbuotojo statuso“, – savo laiške ministrui rašo T. Tomilinas.

Valstybinė darbo inspekcija (VDI) privalo padėti, konsultuoti darbo konflikto metu, tačiau šiuo atveju panašu, kad ji neturi įgaliojimų padėti. VDI yra pavaldi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

Turime siekti pagrindinės JAV sąjungininkės regione statuso. Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko pavaduotojas dr. Laurynas Kasčiūnas kreipėsi į užsienio reikalų ministrą Liną Linkevičių ir krašto apsaugos ministrą Raimundą Karoblį, siūlydamas įtvirtinti strateginę partnerystę su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis (JAV) gynybos srityje ir siekti Lietuvos, kaip pagrindinės JAV sąjungininkės šiame regione, statuso.

Lietuvai labai svarbus kuo didesnis JAV karinių pajėgų buvimas regione, šios valstybės lyderystė, užtikrinant regioninę oro gynybą, ir bendri sprendimai atremti Kaliningrade esančias karines priemones, galinčias suvaržyti NATO pajėgų manevravimo laisvę. Tai ne tik Lietuvos, bet ir visos transatlantinės bendruomenės saugumo ir apgimamumo veiksnys. Strateginė partnerystė su JAV ir dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje stiprinamas papildytų NATO teikiamas saugumo garantijas ir užtikrintų efektyvų atgrasymą bei Lietuvos saugumą.

„Todėl reikia aktyviai remti JAV karių dislokavimą Lenkijoje ir siekti išnaudoti JAV karių pergrupavimo Europoje momentą. JAV karių išvedimo iš Vokietijos nereikia vadinti NATO silpninimu ar JAV išpareigojimų Europoje mažėjimu, o akcentuoti, kad tai yra galimybė JAV dalį pajėgų perkelti arčiau rytinio flango, taip stiprinant visos Europos saugumą. Taip pat nedelsti įgyvendinti pažadus dėl sąjungininkų karių mokymosi ir treniravimosi sąlygų gerinimo Lietuvoje. Jei nebus tinkamai paruoštos infrastruktūros, pavyzdžiui, išplėstų poligonų, nerealų tikėtis nuolatinio JAV karių dislokavimo“, – sakė L. Kasčiūnas.

Prašoma paaiškinti LRT vadovybei mokėtų atlyginimų dydį. Kultūros komiteto pirmininkas Ramūnas Karbauskis kreipėsi į Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) tarybą po to, kai jos finansinėje ataskaitoje už praėjusius metus buvo paviešinti vadovaujamas pareigas einančių asmenų atlyginimai 2019 metais: generalinio direktoriaus – 70 394,86 euro, generalinio direktoriaus pavaduotojo – 60 957,05 euro, Interneto departamento vadovo – 121 665,87 euro, Administravimo ir veiklos vystymo departamento vadovo – 99 439,18 euro. Panašus ir kitų vadovaujamas pareigas einančių asmenų darbo užmokestis.

Kreipimesi prašoma paaiškinti, kokios priežastys ir aplinkybės lėmė būtent tokius vadovaujamas pareigas einančių asmenų atlyginimų dydžius. Taip pat prašoma atsakyti, kodėl LRT, nustatydamas direktoriaus ir jo pavaduotojo atlyginimą, nesivadovavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 598 „Dėl viešųjų įstaigų, kurių savininkė yra valstybė arba kai valstybė turi daugumą balsų visuotiniame dalininkų susirinkime, vadovų darbo apmokėjimo“, nors, remiantis Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, LRT yra valstybei

■ Nukelta į 4 p.

Viešas konkursas VDU rektoriaus pareigoms

Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) taryba skelbia viešą tarptautinį konkursą universiteto rektoriaus pareigoms eiti. Nuo liepos 27 d. prasidėjo pretendentių, siekiančių užimti VDU rektoriaus postą, dokumentų priėmimas. Dokumentai bus priimami iki rugpjūčio 27 d. 15 val.

Universiteto rektorius renkamas penkerių metų kadencijai, vadovaujantis Mokslo ir studijų įstatymu, VDU statutu ir VDU tarybos patvirtinta rinkimų organizavimo tvarka.

Balandžio viduryje, atsižvelgus į tuo metu vykusią pandemiją, VDU rektoriaus rinkimus buvo nuspręsta nukelti. VDU taryba patvirtino patikslintą rinkimų or-

Vytauto Didžiojo universitetas. VDU nuotr.

ganizavimo tvarką ir kalendorių, atsižvelgdama į numatytus kandidatų susitikimus su akademinė bendruomene, diskusijas ir pristatymus. Rinkimuose dalyvauti norintis

pretendentas privalo pateikti dokumentus, įrodančius suteiktą mokslo laipsnį arba menininko pripažinimą, pedagoginę ir vadybinę patirtį, savo gyvenimo aprašymą ir penkerių metų programos koncepciją, einant rektoriaus pareigas. Taip pat reikia pateikti pretendentų deklaraciją dėl nepriekaištingos reputacijos ir interesų konflikto atskleidimo bei kitus dokumentus, kuriuos, pretendentų nuomone, tikslinga pateikti konkursui rektoriaus pareigoms eiti. Pretendentai dokumentus gali įteikti asmeniškai universitete, siųsti elektroniniu paštu info@vdu.lt arba registruotu laišku: K. Donelaičio g. 58-1, LT-44248, Kaunas.

Pasibaigus dokumentų priėmimo laiko-

tarpiui, rugpjūčio 28 d. pretendentų sąrašas bus paskelbtas VDU interneto svetainėje. Rugsėjo 2 d. numatomas atviras VDU Senato posėdis, skirtas pretendentų į rektoriaus pareigas susitikimui su Senato nariais, diskusijoms dėl pretendentų tinkamumo eiti rektoriaus pareigas. Po savaitės, rugsėjo 10 d., pretendentai susitiks su VDU tarybos nariais ir universiteto bendruomene. Rektoriaus rinkimai įvyks rugsėjo 15 d. jiems skirtu VDU tarybos posėdžio metu. Universiteto bendruomenė ir kitos institucijos apie rinkimų rezultatus bus informuotos rugsėjo 16-ąją. Naujojo rektoriaus kadencijos pradžia – spalio 1 d. *Parengta pagal VDU pranešimą*

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Paskirstytos lėšos algoms didinti. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skyrė studijų ir mokslo įstaigoms papildomas lėšas tyrėjų ir dėstytojų atlyginimams didinti vidutiniškai 10 proc. nuo rugsėjo 1 d., lyginant su tuo pačiu laikotarpiu pernai. Tam numatyta 4,6 mln. eurų: kolegijoms skirta 0,61 mln., universitetams – 3,44 mln., mokslinių tyrimų institutams – 0,55 mln. eurų.

Seimui pakeitus Mokslo ir studijų įstatymą, nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. pareiginės algos koeficientų apatinės ir viršutinės ribos visoms mokslo darbuotojų pareigybių grupėms mokslinių tyrimų institutuose padidintos 8,125 proc. Tokiu atveju vyriausiojo mokslo darbuotojo pareiginė alga, palyginti su 2019 m., kyla 149–268, vyresniojo mokslo darbuotojo – 130–209, mokslo darbuotojo, tyrėjo, mokslininko stažuotojo – 130–158, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 87–109 eurais iki mokesčių. Aukštosios mokyklos, vadovaudamosi autonomijos teise, pačios nusistato pareiginių atlyginimų koeficientus dėstytojams ir mokslininkams.

Nuo 2018 m. vykdant švietimo ir mokslo sistemos struktūrinę reformą, dėstytojams, mokslo darbuotojams ir kitiems tyrėjams siekiama užtikrinti stabilų darbo užmokesčio augimą. Tai vykdoma palaipsniui, atlyginimus didinant etapais: 2018 m. dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų atlyginimai vidutiniškai padidinti 20 proc., tam skirta 23 mln. eurų, 2019 m. – vidutiniškai 16 proc., tam skirta dar 23,1 mln. eurų. Bendras vidutinis dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčio padidinimas 2017–2019 m. – apie 40 proc.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. I ketvirtį aukštojo mokslo veiklos darbuotojų darbo užmokesčio „į rankas“ buvo 1109,6 euro (bruto – 1784,5 euro), mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos darbuotojų „į rankas“ – 1003,3 euro (bruto – 1598,3 euro).

Paskirstytos Sporto rėmimo fondo lėšos. Finansuoti projektai, skatinantys fizinį aktyvumą. 113 projektų paskirstyta daugiau nei 5,2 mln. eurų. Projektai bus įgyvendinami 2020–2023 m. Projektai atrinkti konkurso būdu. Finansavimas paskirtas geriausiai fondo reikalavimus atitikusiems projektams. Juos rengė įvairių sporto federacijų, asociacijų, klubų, nevyriausybinų organizacijų, savivaldybių, švietimo įstaigų ir kitų organizacijų atstovai.

Lietuvos sveikuolių sąjungos projektas

„Fizinio aktyvumo ir sveikos gyvensenos skatinimas“, kuriam skiriama per 69 tūkst. eurų, – tai projektas, kurio metu numatomi renginiai visoje Lietuvoje: Prezidento taurės turnyras „EUROFIT“, grūdinimosi šventė „Palangos ruoniai“, konferencijos, sveikatingumo ir sporto stovyklos įvairioms amžiaus grupėms, sveikatos mokyklos, žygiai, 25 metrų eketės ledinės varžybos, paskaitų turai mokyklose ir bendruomenėse. Projekto metu įvyks 121 renginys, juose numatoma sulaukti daugiau nei 20 tūkst. dalyvių.

Lietuvos šaulių sąjunga, įgyvendindama projektą „Šauliai kviečia sportuoti“, kuriam skiriama per 98,5 tūkst. eurų, ypatingą dėmesį skirs jaunimo fiziniam aktyvumui – į įvairias sporto veiklas per trejus metus planuojama sukviesti 30 tūkst. dalyvių. Šauliai surengs Jaunimo sporto žaidynes, į kurias atvyks 11–18 metų amžiaus dalyviai iš visų Lietuvos savivaldybių. Taip pat 10-ies miestų jaunimas nuo 14 metų kviečiamas išmėginti naujas fizinio aktyvumo veiklas, įveikiant kliūčių ruožą. 10-yeje Lietuvos miestų vyks vaikams ir jaunimui šaulių rengiama Žiemos sporto šventė.

Lietuvos regbio federacija, populiarindama šią sporto šaką ir sveiką gyvenseną, į regbio treniruotes kvies 1–4 klasių mokinius, gyvenančius Marijampolėje, Telšiuose, Birštone, Kauno mieste ir rajone. Projektui „Pradėk draugystę su nekontaktiniu regbiu“ skiriama 28,7 tūkst. eurų.

Fizinio aktyvumo veiklų finansavimo konkursui iš viso buvo pateikta 381 paraiška, bendra prašomų lėšų suma – 29,7 mln. eurų. Birželio pradžioje jau buvo paskirstytos Sporto rėmimo fondo lėšos neįgalųjų sporto plėtrą skatinantiems sporto projektams, susijusiems su fizinio aktyvumo veiklomis. Devyniems projektams skirta daugiau nei 530 tūkst. eurų.

Paskirtas finansavimas dar vienos sporto bazės plėtrai ir remontui – beveik 115,4 tūkst. eurų numatyta Prezidento Jono Žemaičio gimnazijos sporto salės atnaujinimui Raseiniuose. Tai bus 11-ta sporto bazė, kuriai šiemet skiriamas finansavimas. Birželio pradžioje jau buvo paskirstytos lėšos 10 sporto bazių plėtrai ir remontui. Iš viso sporto bazių plėtrai ir atnaujinimui šiemet paskirstyta 2,7 mln. eurų, iš jų neįgalųjų sporto plėtrai atiteko daugiau nei 441 tūkst. eurų.

Vaikų vasaros edukacijai – rekordinė suma. Vaikų neformaliajam švietimui Vyriausybė papildomai skyrė dar 5,5 mln. eurų. Šios lėšos bus paskirstytos savivaldybėms,

kad galėtų naudoti stovykloms, edukacinėms programoms ir kitoms neformaliojo vaikų švietimo veikloms finansuoti. Bendra valstybės suma, kurią galima naudoti vaikų vasaros edukacijai, šiemet yra rekordinė – 8 mln. eurų, t. y. kelis kartus didesnė nei ankstesniais metais, kartu sudėjus valstybės ir savivaldybių skiriamas lėšas.

Artimiausiu metu pinigai bus paskirstyti savivaldybėms pagal vaikų skaičių. Savivaldybės gautas lėšas paskirstys stovykloms ir kitoms neformaliojo vaikų švietimo veikloms finansuoti. Ministerija rekomenduoja pirmenybę teikti mokiniams, turintiems didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, gaunantiems socialinę paramą, taip pat tiems švietimo teikėjams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina ne savivaldybė ir ne valstybė. Šias papildomas lėšas savivaldybės galės naudoti iki metų pabaigos.

Jau anksčiau vaikų vasaros stovykloms ir kitoms neformaliojo vaikų švietimo veikloms paskirta 2,5 mln. eurų suma, sutaupta atšaukus Moksleivių dainų šventę. Kasmet vaikų vasaros stovyklose ir programose dalyvaudavo apie 50 tūkst. vaikų, bendra valstybės ir savivaldybių lėšų suma vaikų užimtumui vasarą siekdavo apie 1,5 mln. eurų.

Susidomėjimas pedagogikos studijomis. Praėjus pirmajam priėmimo į aukštąsias mokyklas mėnesiui, pastebimas tolesnis pedagoginių studijų populiarumas. Laikyti motyvacijos testą, būtiną norintiems tapti pedagogais, birželio pabaigoje buvo užsiregistravę net 1 130 stojančiųjų, iš jų daugiau nei du trečdaliai – pirmuoju pageidavimu. Pernai į bakalauro pedagogines studijas įstojo 429 asmenys.

Universitetuose, birželio 30 d. duomenimis, studijuoti pedagogikos pirmuoju pageidavimu jau buvo užsiregistravę 458 stojantieji. Tai sudaro 7,07 proc. šių metų pirmųjų pageidavimų. 2019 m. tuo pačiu laiku motyvacijos vertinimui pirmuoju pageidavimu buvo užsiregistravę 345 stojantieji, arba 3,9 proc. visų to meto pirmųjų pageidavimų.

Kolegijose studijuoti pedagogikos pirmuoju pageidavimu iki 2020 m. birželio 30 d. jau buvo užsiregistravę 359 stojantieji, arba 8,37 proc. šių metų pirmųjų pageidavimų. 2019 m. tokiu laiku buvo užsiregistravę 320 stojančiųjų į pedagogiką, arba 5,56 proc. visų to meto pirmųjų pageidavimų.

Šiemet pedagoginėms bakalauro studijoms numatomos skirti 585 valstybės fi-

nansuojamos studijų vietos. Visi, 2020 m. įstoję į valstybės finansuojamas pedagoginių studijų vietas, bus skatinami 300 eurų stipendijomis – tokios stipendijos bus skiriamos įstojusiems ne tik į bakalauro studijas, bet ir į profesines pedagogikos studijas, kurias galima rinktis, jau įgijus dalyko bakalauro ar magistro laipsnį. Be to, atsižvelgus į valstybės poreikius, ministro nustatyta tvarka stipendijos bus skirtos ir tiems, kurie pedagogikos studijas pasirinko kaip gretutines.

Planuojama, kad nuo šių metų rudens tokios stipendijos iš viso galės būti mokamos 845 pedagogines studijas pasirinkusiems asmenims: 585 įstojusiems į bakalauro studijas, 210 įstojusių į pedagogikos profesines studijas ir 50 pasirinkusių pedagogikos gretutines studijas.

Lietuvoje veikia trys didžiausi pedagogų rengimo centrai: Šiaulių universitete, Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete. Daugiau informacijos apie pedagogikos studijas galima rasti svetainėje www.mokysiu.lt.

Mokytojus rengia ir kiti Lietuvos universitetai bei kolegijos. Pedagogikos studijose galima rinktis iš 64 programų: nuo vaikų darželio auklėtojo iki informacinių technologijų mokytojo. Be to, galima tapti kelių dalykų mokytoju iš karto, studijuojant pagal vieną programą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

nuosavybės teise priklausanti viešoji įstaiga.

„LRT vadovaujamas pareigas einančių žmonių atlyginimai yra iš tiesų įspūdingi, kartais toli lenkiantys valstybės vadovo atlyginimą. Direktorės atlyginimas, net skaičiuojant maksimaliais Vyriausybės nutarime patvirtintais koeficientais, – dvigubai didesnis, nei Vyriausybės nustatytas maksimumas. Žinant, kad LRT išlaikomas visų mokesčių mokėtojų pinigais, kyla klausimas, ar toks elgesys žiniasklaidos rinkoje yra atsakingas bei jos neiškreipia, ypač tuo metu, kai komercinės žiniasklaidos priemonės susiduria su COVID-19 pandemijos sukeltais finansiniais sunkumais, prarado nemažai pajamų dėl reklamos pokyčių,“ – sako R. Karbauskis.

Kultūros komiteto pirmininkas pažymi, kad LRT gauna didžiules lėšas iš valstybės biudžeto, uždirba ir komercinių lėšų, todėl racionalus ir skaidrus biudžeto lėšų naudojimas yra prioritetinis klausimas.

Kaip sumažinti eismo įvykių skaičių?

Agnė Augustinaitė

Nuo beveik 4 tūkstančių sužalotų iki nulio

Europos Sąjungoje, kur avaringumas yra vienas mažiausių, per vieną dieną keliuose žūstančių arba rimtai sužeidžiamų eismo dalyvių skaičius prilygsta didelio lėktuvo keleivių skaičiui. Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos skelbiamoje ataskaitoje nurodyta, kad vien 2019 metais Lietuvoje užregistruoti 3 289 eismo įvykiai, kuriuose sužeisti 3 908 žmonės.

Daug vilčių dedama į autonominius automobilius, kuriais turėtų remtis visa transporto sistemos ateitis. Pasak Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) Transporto inžinerijos fakulteto Automobilių inžinerijos katedros docento dr. Vido Žuraulio, jeigu visi automobiliai būtų autonominiai, saugumas keliuose artėtų prie šimtaprocentinio: „Tikslas – pasiekti, kad keliuose niekas nežūtų, yra įgyvendinamas, tik tam reikia spartinti transporto sistemos pažangą, kai žmogus taptų tik naudotoju, keleiviu, o ne jos veikimo dalimi – vairuotoju. Pašalinus žmogiškąjį veiksnį, visa eismo sistema veiktų gerokai sklandžiau ir efektyviau.“ Vis dėlto permainos neateis per artimiausius 5–10 metų, nes tam reikia pasiruošti ne tik technologiškai, bet ir socialiai-emociškai, teisiškai ir pan.

Eismas žiedinėje sankryžoje. Simo Bernoto nuotr.

Nelaimių priežastis – žmogus, tačiau jam gali padėti technologijos

Kol automobilį valdo žmogus, anot VGTU docento, pagrindinės eismo nelaimių priežastys siejamos su jo elgsena: „Žmogus iš prigimties emociškai reaguoja į jį supančią aplinką ir kitų veiksmus, o tai nėra suderinama su konkrečiomis taisyklėmis ir tvarka, būtina sklandžiam ir saugiam eismui. Tačiau tokių klaidų kaina yra per didelė.“

Pasak V. Žuraulio, ir autonominių automobilių atėjimas nebus greitas problemos

VGTU doc. Gediminas Vaičiūnas. Alekso Jauniaus nuotr.

sprendimas: „Pirmieji dešimtmečiai, kai autonominiai automobiliai pradės judėti mūsų gatvėmis, bus netgi sudėtingesni, nei pasiekus visišką autonomiškumą. Juk kompiuteriui, kaip matematiniam algoritmui, suprasti kitą automobilį vairuojančio žmogaus elgseną yra gerokai sudėtingiau, nei susiderinti su tokiu pat kompiuteriniu valdymu grįstu automobiliu. Dėl sudėtingos kompiuteriu valdomos automobilio sąveikos su tradiciniu transportu, pirmieji autonominių automobilių panaudojimo atvejai bus gana standartiniuose miesto maršrutuose arba atskirose užmiesčių kelių juostose.“ Kalbant apie technologinę transporto priemonių pažangą, šiuo metu žvilgsnis kreipiamas į automobilio saugumo technologijas ir jų sąveiką su aplinka. Vairuotojų jau nebestebina į automobilių sistemas įdiegti virtualūs vairavimo asistentai, išpėjantys apie netoli esančias kliūtis, informuojantys apie eismo ribojimus, net stebintys vairuotojo nuovargį: „Šios technologijos intensyviai tobulinamos. Automobiliuose jau kuris laikas montuojamos savaiminio avarinio stabdymo sistemos, kurios vilkikuose yra netgi privalomos, tačiau netrukus jos veiks dar efektyviau: ne tik užfiksuos artėjančią kliūtį, bet ir atpažins, kokia tai kliūtis, bei atsižvelgs į tai, priimant geriausią sprendimą: nusukti į šoną, pradėti stabdyti gerokai anksčiau, nes, pavyzdžiui, toje vietoje kelias – slidus.“

Eismo problemos – ir skirtingos paskirties kelių susikirtimuose

Su eismo saugumo problemomis susiduria ir bėginis transportas. VGTU Transporto inžinerijos docentas dr. Gediminas Vaičiū-

nas pažymi, kad šios problemos – gerokai mažesnės: „Bėginis transportas yra gana saugus. Tai, kad traukinio nereikia vairuoti, yra tik nedidelė saugumo sudedamoji dalis. Bėginis transportas yra griežtai teisiškai reglamentuotas ir labai kontroliuojamas. Specialistams keliami itin aukšti reikalavimai, o mašinisto blaivumo patikra atliekama prieš ir po kiekvieno reiso. Todėl Lietuvoje gana saugiam bėginiam transportui didžiausia problema tampa geležinkelių susikirtimai su keliais ir pėsčiųjų takais. Didėjant greičiams, tai ypač aktualu: žmogui susidūrimas net su 40 km/val. greičiu važiuojančiu traukiniu gali baigtis mirtimi.“

G. Vaičiūnas pastebi, kad technologijos sparčiai tobulėja, kad technologijos sparčiai tobulėja ir bėginiame transporte. Nors jau egzistuoja savavaldžiai traukiniai, tačiau be mašinisto jie vis tiek įprastai nevažinėja. „Savavaldžiai traukiniai skiriasi nuo paprastų tuo, kad traukinys yra ne vairuojamas, o programuojamas“, – pasakoja G. Vaičiūnas. Lietuvoje geležinkeliai elektrifikuojami, todėl tapo draugiškesni gamtai.

VGTU docentas taip pat atkreipia dėmesį, kad pasaulyje viena aktualiausių yra ryšių ir automatinio valdymo sistemų suderinamumo problema: jeigu traukinys važiuoja per keletą šalių, visose jis turi adekvačiai sąveikauti su tų šalių sistemomis. Todėl geležinkeliais išeinant į tarptautinius „geležinius vandenis“, specialistai turi būti tam pasiruošę.

Transporto saugumas – dešimtmečiais aktualumo neprarandanti sritis

Technologijoms sparčiai tobulėjant, galėtume tikėtis, kad transporto nelaimių išvengti turėtų būti lengviau. Kodėl, nepaisant inovacijų keliuose ir automobiliuose, eismo saugumas yra kaip niekada aktualus? Anot VGTU docento V. Žuraulio, automobilio suteikiama dinamika, komfortas, galimybės lengvai keliauti lemia, kad žmogus įprato juo naudotis kaip paprastu kasdieniu daiktu, o augant poreikiui, auga ir jų skaičius: „Vien naujų automobilių per minutę pagaminama vidutiniškai daugiau nei 100, todėl, be jų teikiamos naudos, atsirandantys vis nauji iššūkiai šių technologijų sritį išskiria iš kitų. Atsiranda eismo srautų valdymo poreikis ir avaringumo problemos. Neapgalvotas elgesys kelia didelį pavojų pačiam žmogui ir aplinkai.“

Eismo saugumo problemas sprendžia tūkstančiai mokslininkų, specialistų ir tyrėjų, tačiau užduotis yra gana sudėtinga, nes apima keletą sričių – technologijas, aplinką, žmogaus elgseną. „Praėjusio amžiaus 6-ajame dešimtmetyje buvusi itin prasta

VGTU doc. Vidas Žuraulis

nelaimių keliuose situacija dėl didelio specialistų ir atsakingų institucijų dėmesio palaipsniui gerėja, o su 2050 m. siejamas ambicingas tikslas, kad eismo įvykiuose nežūtų nė vienas žmogus. Kad sėkmingai judėtume šio tikslo link, kiekviena grandis turi nuosekliai dirbti: tobulinti automobilių saugumą, užtikrinti saugią kelių infrastruktūrą, šviesti eismo dalyvius“, – sako V. Žuraulis.

Prie saugumo keliuose prisideda ir Lietuva

Su eismo saugumo sprendimais susijusias problemas sprendžia ir Lietuvos mokslininkai. Pasak VGTU docento V. Žuraulio, transporto saugumas analizuojamas keliomis svarbiomis kryptimis ir tai apima beveik visus saugumo aspektus: „Gana seniai VGTU buvo pradėti transporto priemonių judėjimo dinamikos tyrimai. Juose analizuojame, kaip skirtingų savybių važiuoklės elementai prisideda arba gali dar geriau prisidėti prie stabilaus ir saugaus automobilio judėjimo. Specialioje laboratorijoje analizuojame eismo dalyvių psichofiziologines savybes ir jų reikšmę vairavimo saugumui. Atliekami teoriniai ir eksperimentiniai tyrimai, susiję su eismo srautais ir jų keliamu poveikiu aplinkai bei eismo saugumui. Vykdomi autonominių automobilių valdymo sistemų – važiavimo maršrutų parinkimo ir vairavimo valdymo, eismo aplinkos ir kelio būklės stebėjimo tyrimai.“ Anot jo, visos šios sritys – svarbios tiek dabartinei, tiek ateities transporto sistemai, todėl minėtų tyrimų tematikos yra integruotos į universitete dėstomų dalykų turinį. Eismo saugos problemos analizuojamos ir naujos technologijos tiriamos bei kuriamos, studijuojant VGTU Transporto inžinerijos fakulteto bakalauro studijų programą „Transporto saugaus eismo inžinerija“.

Dr. Justinas Stonys – inžinerinių idėjų puoselėtojas ir saugotojas

Sigitas Mičiulis

Karšuvos žemės šviesuolis dr. Justinas Stonys mažame Smalininkų mieste lyje įgyvendino užmojus, prasminčius visai Lietuvai. Kilęs kaip vieno atkaklaus mokslininko iniciatyva, šis muziejus jau seniai peržengė visas asmeninio sumanymo ribas ir tapo reikšmingu Europos kultūros objektu

Simboliška, kad šis retų ir kartais net jau užmirštų mechanizmų muziejus yra įsikūręs prie Nemuno. Netoliese teka Šventosios upelis, kuriuo 1422 metais Melno taikos sutartimi buvo nustatyta valstybinė siena tarp Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Kryžiuočių ordino, užkariavusio mūsų brolių prūsų žemes, atskyrusi Mažąją Lietuvą nuo Didžiosios Lietuvos. Ši siena yra unikali tuo, kad nesikeitė net 501 metus, kai Euro-

poje vyko karai, kūrėsi naujos imperijos ir keitėsi kitų valstybių teritorijos.

Prūsų žemė labai daug davė šiuolaikinės Vokietijos susikūrimui 1871 m. ir jos sukletėjimui. Mažoji Lietuva anapus Nemuno, kurį senieji prūsai vadino „Memela“, yra šiuolaikinio lietuviško rašto gimtinė su daugybe lietuviškos kultūros židinių. Prieš 473 metus Martynas Mažvydas, studijuodamas Karaliaučiuje, o po to tarnavęs Ragainėje

(dabar pervardintoje į Nieman), padovanojo Lietuvai pirmąją lietuvišką knygą.

Mažajoje Lietuvoje, prūsų žemėje kūrė Kristijonas Donelaitis, Liudvikas Rėza, Martynas Jankus, Vydūnas ir daugelis kitų. Sunaikais carizmo priespaudos metais, kai buvo draudžiamas lietuviškas raštas ir uždaromos lietuviškos mokyklos, leidiniai, spausdinami

Studijų keitimas buvo drąsus sprendimas

Kristina Lazickienė

Aktyvi, bendraujanti asmenybė, besistengianti į daugelį situacijų žiūrėti pozityviai, retkarčiais mėgstanti būti viena su savo mintimis – taip apibūdina Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) Mechanikos fakulteto Gamybos inžinerijos trečiojo kurso studentė Greta Petraitytė, kuri sako, kad studijų keitimas buvo drąsus, tačiau sėkmingas išbandymas.

Paklausta, kas lėmė iš pirmo žvilgsnio ne dažnu atveju merginų pasirenkamą studijų kryptį, Greta pirmiausia prisimena savo pirmąjį bandymą pasirinkti tinkamą specialybę. „Būdama vienuoliktose klasėje, žinojau, kad stosiū į matematikos šakos studijų kryptį. Stodama svarsčiau tarp dviejų variantų – taikomosios ir finansų draudimo matematikos. Vis dėlto pasirinkau pirmuoju numeriu taikomąją matematiką ir buvau tikra, kad būsiu patenkinta, kadangi matematika buvo mano

VGTU studentė Greta Petraitytė. Alekso Jauniaus nuotr.

arkliukas“, – pasakoja Greta. Tačiau, vos pradėjusi studijuoti, ji pajuto, kad šios studijos nedomina. Vis atrodė, kad pasirinktas kelias – ne jai. Taigi ryžosi priimti nelengvą sprendimą – nutraukti pasirinktas studijas.

„Grįžau į gimtąją Palangą ir pradėjau dirbti. Pusmetį dėliojau mintis, ilgai svarsčiau, kurioje kitoje studijų kryptyje galėčiau išbandyti savo jėgas. Buvo visokių minčių, netgi svarsčiau vėl grįžti į taikomąją matematiką. Tačiau apsisprendžiau antrą kartą ant to paties grėblio nelipti. Pasirinkta inžinerijos kryptis mano gyvenime atsirado visai netikėtai. Buvau iš tų jaunų žmonių, kurie tikrai neplanavo būti inžinieriais. Pirmasis dalykas, kurio atsisakiau mokykloje, buvo fizika. Tačiau niekada nesakyk niekada“, – teigia G. Petraitytė.

Gretos apsisprendimą pasukti inžinerijos link nulėmė draugo, tuo metu dirbusio inžinieriumi, pasakojimai apie savo kasdienę darbinę veiklą ir patirtį. Merginai buvo ne-

tikėta, kad, klausantis draugo apie jo darbe praleidžiamą laiką, kilo nenumaldomas noras pasukti tuo pačiu keliu. „Atėjus stojimo laikotarpiui, atsidariau VGTU puslapį, išnagrinėjau daugelį studijų programų. Labiausiai įsiminė Gamybos inžinerijos programa, todėl ją ir pasirinkau teikti pirmuoju numeriu.“

Geram inžinieriui viena svarbiausių savybių – kritinis mąstymas

Nuolat tobulėjantys technologiniai procesai, vis platesnis ir efektyvesnis naujų medžiagų naudojimas, sparčiai augantis procesų robotizavimas ir pramonės skaitmenizacija leidžia manyti, kad inžinerijos specialistų poreikis ateityje turės milžinišką paklausą.

Gretos manymu, pagrindinės savybės, kurias privalo turėti geras inžinierius, yra kritinis mąstymas, problemos matymas kitu

■ Nukelta į 7 p.

JAUNOJO TYRĖJO PUSLAPIS

Septintoji „Klaipėdos švyturio ateities“ stipendija

Dainius Smailys

Liepos 24-ąją Klaipėdoje įvyko „Klaipėdos švyturio ateities“ stipendijos konkurso finalas. Septintą kartą surengto renginio metu apdovanotas daugiausiai uostamiesčio gyventojų ir komisijos simpatijų pelnęs finalistas. Šį kartą pagrindiniu 4 tūkst. eurų vertės apdovanojimu įvertintas klaipėdielis Tomas Vėlius, sukūręs elektra varomą katamaraną.

Pergalę atnešė unikali žalioji idėja

Klaipėdoje inicijuotas konkursas šiemet vėl sulaukė didelio dalyvių susidomėjimo. Dėl šios stipendijos varžėsi 27 aktyvūs uostamiesčio gyventojai, iš kurių į finalą pateko 5 daugiausiai klaipėdiečių palaikymo su-

laukusių darbų autoriai. Finalinis penktas pasižymėjo itin stipriomis asmenybėmis. Galutinį sprendimą lėmė vietos gyventojų ir komisijos balsai. Susumavus rezultatus, paaiškėjo, kad fortūna šį kartą nusišypsojo Tomui Vėliui. Jaunasis uostamiesčio gyventojas yra unikali idėja – elektra varomo katamarano „Popa Boat“ – autorius ir šio verslo vedlys. Keli tokie katamaranai jau prieinami visiems Klaipėdos gyventojams ir svečiams. Juos išsinuomoti ir jais plaukioti galima Danės upėje. Šią pramogą netruko pamėgti ir įvertinti tiek patys klaipėdiečiai, tiek turistai.

Kaip pasakojo T. Vėlius, „Popa Boat“ yra išmani, elektra varoma vandens transporto priemonė. Tai – lėtaeigis, maždaug apie 10 km/val. greitį išvystantis laivas, pasižymintis paprastu valdymu (elektrine vairalazde arba

mobiliuoju telefonu, naudojant bevielio ryšio technologiją „Bluetooth“) ir manevringumu. Atsiimdamas apdovanojimą, T. Vėlius neslėpė džiaugsmo: „Esu laimėjęs daug antrų vietų ir kartą viename konkurse mums palinkėjo nenusiminti, kad iškovojuome antrą, trečią ar kitą vietą, nes tokie laimėjimai tik stiprina motyvaciją.“

Stipendija – paskata įgyvendinti svajones

Renginio metu finalininkus pasveikino ir Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, negailėjęs gerų žodžių konkurso idėjai ir uostamiesčio gyventojų pasiekimams: „Visi konkurso dalyviai savo darbais ir talentais jau yra laimėtojai, garsinantys Klaipėdos miestą tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų. Džiaugiuosi, kad jau septintąjį kartą vykstantis

konkursas sulaukė tokio susidomėjimo ir aktyvumo, nes tai liudija, kad Klaipėda nestojo augti ir auginti išskirtines asmenybes, ateities švyturius.“

Jam antrino ir pagrindinis konkurso iniciatorius, įmonės „Švyturys-Utenos alus“ generalinis direktorius Rolandas Viršilas: „Kaskart pretendentų sąrašą papildė nauji veidai ir dideli jų darbai, liudijantys, kad uostamiestyje apstu talentingų, jaunų, veržlių ir ambicingų kūrėjų. Visi jų pasiekimai yra didelis laimėjimas ne tik Klaipėdai.“

Ankstesniais metais šią stipendiją jau yra gavę: Klaipėdos universiteto mokslininkas Žydrūnas Lukošius, laivų inžinierius Lukas Norkevičius, pianistė Adelė Daunoravičiūtė, solistas Steponas Zonys, kino kūrėjas Arūnas Eimulis ir menininkė Agnė Kišonaitė.

Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, stipendijos laimėtojas Tomas Vėlius ir įmonės „Švyturys-Utenos alus“ generalinis direktorius Rolandas Viršilas

Finalininkų penktas su miesto vadovais ir konkurso rėmėjais

Renkantis studijas, visa patirtis – svarbi

CCOVID-19 pandemiją Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) trečiakursė Verslo vadybos fakulteto finansų inžinerijos studentė Viktorija Michnovič pasitiko Taivane, kur šiuo metu studijuoja pagal „Erasmus+“ mainų programą. Pasaulio orientavimosi sporto kalnų dviračiais jaunimo čempionė pasakoja, kad jos kelias į studijas buvo vingiuotas, o susiorientuoti, su kokia sritimi susieti savo profesinę karjerą, labiausiai padėjo patirtis, įgyta dirbant ir savanoriaujant.

Apsilankymas kavinėje – tik pasirašius

Pasak merginos, Taivane net ir šiomis įtemptomis aplinkybėmis gyvenimas vyksta įprastu ritmu be apribojimų: studentai renkasi į paskaitas universitete, šalyje taip ir nebuvo įvestas karantinas, o kaukės privalomos tik viešajame transporte. Tiesa, padėtis stebima ir valdoma labai atidžiai. Užsukus į kavinę, biblioteką ar kitas viešas vietas, lankytojams matuojama temperatūra, jie turi palikti duomenis apie save, pasirašyti, kad, nustačius užsikrėtimo koronavirusu atvejus, būtų galima kuo greičiau susisiekti su visais kontaktų turėjusiais asmenimis. „Šalis ėmėsi iniciatyvos valdyti riziką nuo pat pradžių, kai tik pasirodė oficialūs pranešimai apie viruso plitimą. Aš atvykau į Taivaną vasario pradžioje ir jau oro uoste susidūriau su milžiniška patikra: matavo temperatūrą, reikėjo užpildyti begalę dokumentų, nurodyti savo gyvenamąjį adresą šalyje, visą maršruto istoriją ir pan. Taip pat matosi, kad po SŪRS epidemijos, vykusios 2003 metais, jie jau yra išmokę valdyti tokias situacijas“, – pasakoja studentė.

Taivane Viktorija, prisistatydama, iš kur atvykusi, Lietuvos pavadinimą taria kiniškai. „Kaip ir daugelyje pasaulio vietų Lietuvos, ypač jei jos pavadinimą tari angliškai, nelabai kas žino. Aš kiniškai moku vienintelį žodį „Lietuva“, kuris skamba maždaug kaip „Litaovan“. Kai jį pasakau, dauguma žmonių yra girdėję apie mus, žino, kad tai viena iš trijų Baltijos šalių, bet dažniausiai tuo jų žinios ir apsiriboja“, – patirtimi pasidalino Viktorija.

Griežtas lankomumas ir tik savaitę trunkanti egzaminų sesija

Nacionaliniame Taivano mokslo ir technologijų universitete, su kuriuo VGTU turi bendradarbiavimo sutartį, mergina pavasario semestre tęsia savo finansų inžinerijos studijas. Universitete bakalauro studijos vyksta tik kinų kalba, tad šį pusmetį trečiakursi teko studijuoti su magistrantūros studentais. Pasak Viktorijos, studijuoti dėl to buvo sudėtingiau, bet įdomiau, bendramoksliai yra brandesni žmonės, žinantys, ko nori, išsamiau nagrinėjami finansų dalykai. „Paskaitose labai dažnai naudojamos atvejų analizės – aprašyti realių įmonių atvejai ir situacijos. Gauni klausimus ir, išnagrinėjęs gautą atvejį, turi jį juos atsakyti. Per visą semestrą išnagrinėjome turbūt apie 50 tokių atvejų. Iš pradžių man tai buvo labai įdomu ir nauja, tačiau po pusės semestro ėmė erzinti, nes viskas vyko kiek per greitai, neliko laiko labiau įsigilinti“, – pasakoja studentė. Kitas ją universitete nustebinęs dalykas buvo lankomumas. Čia jam skiriama daug dėmesio ir magistrantūros studijose, nes paskaitų lankymas gali lemti net iki 30 proc. galutinio įvertinimo. Tokia tvarka sunkiai įmanoma Lietuvoje, pati Viktorija, prieš išvykdamą, dirbo finansų startuolyje ir sėkmingai derino darbą ir studijas.

Smarkiai skiriasi ir egzaminų laikymo tvarka bei santykiai su dėstytojais: „Beveik visi dėstytojai turi savo asistentus, o tai reiškia, kad su dėstytoju bendrauji labai mažai, nebent turi specifinių, su dėstomu dalyku susijusių klausimų. Taip tarsi kuriama galios distancija tarp studento ir dėstytojo.“ Skirtingai nei Lietuvoje, su dėstytoju dėl egzaminų grafiko nelabai pasiderėsi, o visa egzaminų sesija sutalpinta vos į 1–2 savaites. „Šią savaitę aš turėjau keturis egzaminus ir tai ten yra normalu. Lietuvoje studijuojant taivaniečiai ne kartą sakė, kad pas mus labai lėtas tempas. Tą po semestro Taivane galu patvirtinti ir aš“, – juokiasi Viktorija.

Kadangi mergina yra dirbusi lietuviškame finansų startuolyje, o finansų technologijų mokosi VGTU, jai buvo įdomu pažiūrėti, kaip technologijos finansų sektoriuje išnaudojamos Taivane. Šioje srityje Lietuva pasirodė pažengusi kur kas toliau: „Jau po kelių dienų tapo aišku, kad kas mėnesį teks eiti į bankomatą išsiimti grynųjų. Jie čia visur

karaliauja, o banko kortelės ar mokėjimų programėlės visiškai nepopuliarios“, – sakė studentė iš Lietuvos.

Pasiteisinęs sprendimas – pertraukos metai

Viktorijos apsisprendimas studijuoti finansus nebuvo atsitiktinis, šias studijas ji rinkosi tiksliai. Kad atrastų sritį, su kuria norėtų sieti savo profesinę ateitį, mergina pasiėmė „pertraukos metus“ ir po mokyklos baigimo išvyko savanoriauti dviračių plėtros projekte Rumunijoje, o vėliau dirbo aukle pagal „Au Pair“ programą Andoroje. „Šeimos, kurioje prižiūrėjau ir mokiau anglų kalbos dvi mergaites, tėtis turėjo finansų mokesčių konsultacinę įmonę. Mes daug kalbėjome, jis papasakojo apie darbo specifiką, mokesčius ir man pasirodė įdomu, juo labiau kad dar mokykloje vis pagalvodavau apie finansų sritį“, – pasakoja VGTU studentė. Paklausta, ar pasiteisino sprendimas iš karto po mokyklos padaryti pertrauką ir nestoti į universitetą, Viktorija įsitikinusi, kad jai šie metai buvo tik į naudą. „Pradėjus studijuoti, labai jautėsi skirtumas tarp manęs ir kurso draugų. Jie buvo ką tik po mokyklos – tik mėnuo po išleistuvių. O man visa tai buvo prieš metus, aš tvirtčiau žinojau, kodėl esu čia ir ko noriu iš studijų. Be to, per metus smarkiai pasikeičiau pati, pasikeitė mano požiūris į daugelį dalykų. Tikrai negaliu pasigirti puikiais mokyklos egzaminų rezultatais, bet universitete gaunu vienus aukščiausių įvertinimų grupėje. Niekada nebūčiau patikėjusi, kad gavusi 8 ar 9 balus, galvosiu, ką galėjau padaryti geriau ir nebūsiu visiškai patenkinta“, – juokėsi mergina.

Nors Viktorija nemažai keliauja, jau studijuodama VGTU, ji buvo išvykusi į studijų mainus Portugalijoje. Tačiau visų jos kelionių pabaiga – Lietuva. „Kad ir kiek keliauau ir gyvenau svetur, supratau, kad noriu gyventi ir dirbti Lietuvoje, nes čia – mano šeima, draugai. Norėčiau išbandyti kitas su finansais susijusias sritis, kuriose galiu pritaikyti savo žinias – nuo apskaitos iki investicijų“, – pasakoja būsimoji finansų specialistė.

Intelektualus sportas

Už tai, kur ir kokia yra dabar, Viktorija dėkinga ir sportui. Mergina yra orientavimo-

VGTU studentė, dviratininkė Viktorija Michnovič. Asmeninio archyvo nuotr.

si sporto kalnų dviračiais pasaulio jaunimo čempionė, jau septynerius metus priklauso šios šakos Lietuvos rinktinei. „Tai – šeimų sportas, kur tėvai įtraukia vaikus. Mano mama pradėjo dalyvauti varžybose, sulaukusi 35 metų, ir pamažu sudomino mane. Iš pradžių sportavau nenoriai, o dabar tai yra mano gyvenimo būdas“, – savo susidomėjimo orientavimosi sporto kalnų dviračiais istoriją pasakoja Viktorija. Ji nusijuokia, išgirdusi klausimą, ar Vilniuje yra pakankamai kalnų šiam sportui: „Labai tipiškas klausimas! Vilnius yra nuostabi vieta važinėti kalnų dviračiu, ypač orientavimosi sporte. Mes važinėjame miške, žmonių išmintais takais. Sapieginės miškas, Žalieji ežerai, Vingio parkas, Karoliniškių šlaitas – tam puikiai tinkamos vietos.“

Sportuodama mergina atrado naujus draugus, kuriems dėkinga už jaunam žmogui suteiktas pamokas. „Orientavimosi sportas yra intelektualus, mes neturime amžiaus apribojimų. Tik pradėjusi aktyviau sportuoti, susidūriau su kolegomis sportininkais, kurių dauguma yra labai įdomūs žmonės. Būtent ši bendruomenė aiškiau nei kas kitas man parodė, kaip galima gyventi kitaip, kad paskaityti knygą yra smagu ir naudinga“, – pasakoja studentė. Šiais metais ji kaip tik buvo nusprendusi padaryti pertrauką savo sportinėje karjeroje, pakeliauti po Aziją. Tačiau planus pakoregavo karantinas – atšauktos visos varžybos, keliauti tapo nelabai įmanoma, tačiau atėjus rudeniiui Viktorija planuoja vėl sėsti ant dviračio. ■

Studijų keitimas buvo drąsus sprendimas

■ Atkelta iš 6 p.

kampu, kaip galimybė kažką patobulinti. „Ne mažiau svarbios inžinieriui savybės yra atidumas ir kruopštumas, tačiau šių dviejų savybių aš pati dar mokausi. Esu įpratusi viską daryti greitai, todėl skubėdama padarau daug klaidų ir tenka darbą atlikti iš naujo“, – teigia studentė.

Darbinė patirtis – dviejose gamybos įmonėse

Greta yra ne tik stropi studentė, bet jau turi ir darbinę patirties. Ji pasakoja, kad pirmosios darbo patirties įgijo dar paauglystėje, dirbdama padavėja. Kalbant apie profesinę patirtį, didelį įspūdį padarė praktika, atlikta įmonėje UAB „Mars Lietuva“. „Praktikos metu atliekant užduotis, teko bendrauti su operatoriais, žmonėmis iš gamybos, technikos, kokybės skyrių. Tai leido artimiau pažinti visą įmonę ir suprasti gamybos procesus. Praktikos metu buvo suteikta laisvė

kurti naujas idėjas ir jas vykdyti. Iškelto praktikantų idėjos ir pastebėtos problemos buvo kruopščiai analizuojamos su vadovais“, – pasakoja Greta.

Šiuo metu Greta dirba gamybos vadybininke įmonėje UAB „Elmoris“, kuri yra lyderė Baltijos šalyse pagal užsukamų metalinių dangtelių gamybą, lakuotos ir litografuotos skardos pakuočių gamybai tiekimą. Merginos darbo specifika yra susijusi su gamybos broko ataskaitų rengimu, technologijų vedimu į sistemą, gamybos auditavimu. Greta prisideda ir prie įvairių vykdomų projektų, tokių kaip Lean diegimas gamyboje.

Studijų pasiekimai ir patirtys „Women Go Tech“ projekte

Kalbėdama apie pasiekimus studijų metu, Greta vienu didžiausių savo pasiekimų laiko UAB „Mars Lietuva“ atliktą praktiką: „Jos metu pamačiau gamyboje vykstančius

procesus visai kitu kampu. Tai nestandartinių (angl. „Out of Box“) problemų sprendimas, apgalvojant įvairiausias alternatyvias sprendimus, sprendžiant iškilusią problemą.

Nebijanti iššūkių ir turinti drąsos Greta yra save išbandžiusi ir „Women Go Tech“ projekte. „Šio projekto metu įgavau pradinių žinių Lean ir Six Sigma praktikose, kurios taikomos gamybos tobulinimo srityje. Šiuo metu įgytas žinias po truputį pritaikau ir savo darbe. Vykstant „Women Go Tech“, dalyvavau įvairiose sesijose, kurios buvo susijusios ne tik su inžinerija, bet ir su IT sritimis. Šio projekto metu susidomėjau duomenų mokslu, tad svarstau apie šios krypties magistrantūrą“, – pasakoja trečiakursė.

Ateities planuose – magistro studijos

Paklausta apie ateities planus, Greta sako, kad gamyba yra ta sritis, kurioje ji mato save, tačiau dar tiksliai nežino, gal ateityje pasuks

ir kitu keliu, nors dabar yra patenkinta savo pasirinkimu.

Pasakodama apie laisvalaikį, Greta užsimena, kad anksčiau skaitymui skirdavo daug daugiau laiko, tačiau šiuo metu mažiau tenka laisvalaikio knygoms, nes didžiąją laiko dalį užima studijos ir darbas. Ji rekomenduoju keletą knygų: Norman Doidge „Save keičiančios smegenys“, Laurent Gounelle „Dievas visada keliauja incognito“. Tiems, kuriuos domina susipažinti su Lean pradmenimis, Greta siūlytų perskaityti Samuel Obara ir Darril Wilburn knygą „TOYOTA“ pagal „TOYOTA“. Tai „Toyotos“ lyderių mąstymas apie metodus, sukėlusius pramonės revoliuciją.“

Taip pat ir sportas, ypač bėgimas, visada buvo Gretos mėgstamiausias užsiėmimas. Deja, po kelio sąnario traumos mergina negali dažnai juo mėgautis, todėl šiuo metu ieško alternatyvų, kuriomis galėtų pakeisti šią sporto šaką. *Autorė yra VGTU Rysių su visuomene projektų vadovė* ■

Muziejaus ateities gairės

Plaukiojimo priemonių ir žvejybos įrankių ekspozicijų pradžia

Doc. dr. Justinas Stonys

Senovinės technikos muziejus savo ekspонатų gausa ir veikla žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir tarp turistų, atvykstančių iš užsienio. Tai suvokiame iš sparčiai didėjančios jų gausos. Nors oficialiai muziejui, įregistruotam kaip viešoji įstaiga, eina tik šešioliktieji metai, bet jo ekspozicijos buvo

būti susieta su pramoga ir turistų poilsiu.

Mūsų muziejaus kūrimo baigiamasis etapas prasideda dabar. Prie muziejaus yra tvenkinys. Jį išvalę, prie jo dabar rengiame laivininkystės ir žvejybos priemonių ekspoziciją. Ekspozicijos tikslas – supažindinti muziejaus lankytojus su Lietuvos vidaus vandens telkiniuose, Nemune ir Kuršių mariose naudotomis plaukimo priemonėmis

Kuršių marių geležinė valtis ir vienvietis katamaranas

lapinėms statyti. Tokia ekspozicija jau turėtų pramogos elementų ir kartu atliktų turistų poilsio funkciją. Šią ekspoziciją planuojame baigti įrengti jau šiais metais.

Pagal sutartį su savivaldybe numatyta įkurti amatų centrą. Jame bus mokoma audėjo, bitininko, kalvio amatų. Jau pradėjome mokyti bitininko amato. Turime tam tikslui įrengtą mokymo patalpą, mokymo prie-

monių, apsauginę aprangą ir didelį skaičių avilių. Trūksta tik bitininkystės paviljono. Mokyti šio amato bus galima kitais metais, pastačius tokį paviljoną. Šiais metais bitininkystės pagrindus galime parodyti tik turistams. Kalvių ir audėjų amatų mokymas – ateityje. Visas priemones, įrangą, įrankius jau turime. Reikia tik pastatų.

■ Nukelta | 10 p.

Žvejybos įrankių ekspozicija

pradėtos rodyti lankytojams prieš dvidešimt metų. Muziejuje jau baigiama užpildyti ketvirtąjį atsiliepimų knygą. Šiose knygose – tiek Lietuvos, tiek iš įvairių pasaulio šalių apsilankusių turistų išpuodžiai ir padėkos.

Tačiau iš tikrųjų mūsų muziejus sukurtas ir veikia tarsi saviveikliniu lygmeniu. Neseniai vienas čia apsilankęs valdininkas jį pavadino privačiu verslo objektu, taip sulygindamas jo veiklą su kokių kioskeliu ir net bandydamas įžiūrėti tariamą pažeidimą. Žinoma, tai parodė, kad šis valdininkas ne tik nesuvokia muziejinių kūrinių esmės, bet ir nesupranta šio muziejaus tarptautinės reikšmės.

Technikos muziejai turi pasižymėti įvairove ne tik dėl savo ekspонатų gausos, ką mes jau turime, bet ir atskleisti jų reikšmę, vedant edukacinius užsiėmimus, įkūrus prie muziejaus amatų centrą, o jo padaliniuose mokant amatų, ne tik turinčių storinę vertę, bet ir pritaikomų šių dienų gyvenime. Dalis eksponatų, kaip praktikuojama ir kitose valstybėse, turi

ir žvejybos įrankiais. Jau turime įsigiję ir eksponuojame jūrinį greitaeigį burlaivį, pagamintą Švedijoje, ir du Kuršių marių laivus – gelbėjimo valtį L-6 ir mažąjį pramoginį laivą, beje, aprūpintą japonišku varikliu. Turime ir tris valtis. Iš viso tvenkinyje ir šalia jo bus apie penkiolika plaukimo priemonių. Katamaraną ir porą valčių pritaikysime turistams plaukioti tvenkinyje. Nuolat naudotis valtimis galės ir prie tvenkinio gyvenantys smalininkiečiai. Visą „laivyną“ lankytojai galės apžiūrėti, plaukdam aplink tvenkinį.

Įsigijome sunkvežimį GAZ-63, 1948 m. pagamintą Rusijoje. Tai karinės paskirties automobilis, skirtas gabenti radijo stotį. Dabartinė paskirtis – laivininkystės ir žvejybos priemonių atnaujinimo, konservavimo ir remonto dirbtuvės su visa tam tikslui skirta įranga. Kartu – ir viso muziejaus techninio aptarnavimo stotis.

Aplink tvenkinį bus laivų, valčių, žvejybos priemonių ekspozicijos, laužvietė, o prie jos – žalia stoginė, apaugusi vynuogėmis, skirta turistų poilsiui, greta – vieta pa-

Karinis automobilis GAZ-63, gelbėjimo valtis L-6 ir mažasis pramoginis laivas

Bitininkystės mokyklos mokomasis pastatas

Ekspedicija į Rusiją ir Kazachstaną (1952 m.)

Ištraukos iš prof. P. B. Šivickio dienoraščio. Parengė dr. Laima Petrauskienė

Ižanga

Pranciškus Baltrus Šivickis (1882–1968) yra vienas žymiausių XX a. Lietuvos zoologų. Jis – eksperimentinės zoologijos ir sisteminių tyrimų hidrobiologijos, malakologijos, parazitologijos bei pedobiologijos srityse pradininkas Lietuvoje. Apie jį yra išleistas penkios knygos. Apie paskutinąją, išleistą 2020 m., skelbta ir „Mokslo Lietuvos“ šių metų balandžio 8 d. Nr. 7 (650).

Nors prof. P. B. Šivickio palikimas lyg ir neblogai ištyrinėtas, iki 2019 m. dar buvo likę neskelbtų jo dienoraščio fragmentų ir kitų populiarių rašinių. Jo dukra Ramona Šivickytė-Simokaitienė suskaitmenino visus šiuos skelbimus, dalį jų jau išspausdino laikraščiuose „Kauno diena“, „Vilnis“. Kita dalis bus spausdinama žurnaluose „Raspis“, „Naujoji Romuva“, „Šiaurietiški atsivėrimai“ ir kitur. Norėtume pasiūlyti kai kuriuos dienoraščio fragmentus ir „Mokslo Lietuvos“ skaitytojams.

Ši dienoraščio ištrauka rašyta 1952 m., hidrobiologinės ekspedicijos po tuometinio Stalingrado (dabar – Volgogrado) ir Vakarų Kazachstano sritis metu. Ekspedicija vyko kartu su TSRS Mokslų akademijos Ežerotyros laboratorijos mokslininkais. Į šią kompleksinę ekspediciją profesorius iš Lietuvos vyko jau antrą kartą. Pirmoji buvo surengta 1951 m. P. B. Šivickį į šias ekspedicijas, nuspėdami būsimas teigiamas pasekmes, rekomendavo akademikas Kazimieras Bieliukas (MA prezidiumo sekretorius) ir Romanas Žebenka (MA Žemės ūkio instituto direktoriaus pavaduotojas).

Kodėl reikėjo numatyti dar kažkokią pasekmę? 1948 m., kai buvo ideologizuojamas Lietuvos mokslas, P. B. Šivickis atsisakė pasmerkti genetikos pradininkus. Netgi išdrįso pasakyti iš Maskvos atvykusiems emisarams, kad Mendelis ir Morganas padarė labai daug ir dar reikia pažiūrėti, ką padarys T. Lysenka ir I. Mičiurinas. Už tai jis buvo išmestas iš darbo Vilniaus universitete, kaip netinkantis auklėti tarybinių studentų.

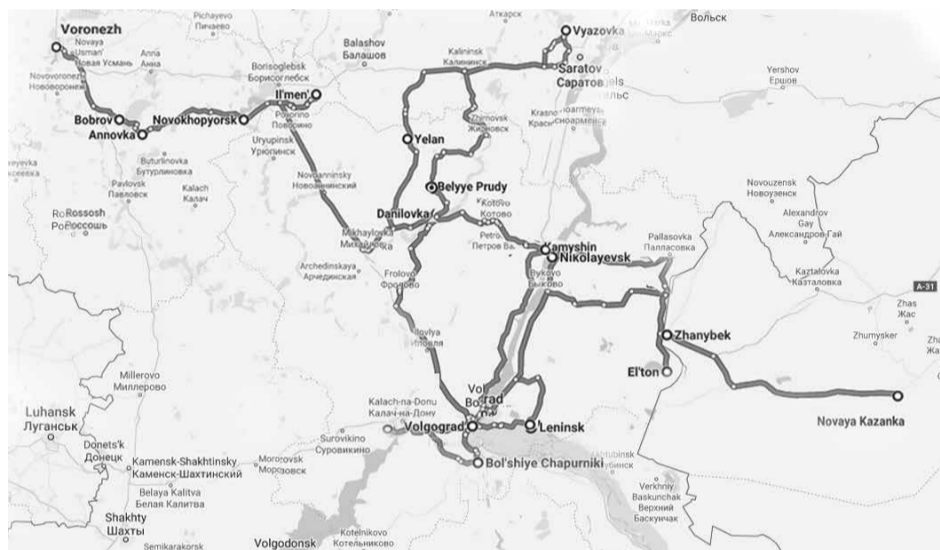

Sunkvežimis, kuriuo keliavo ekspedicijos dalyviai

Puiku, kad nepateko Sibiran, o gavo darbą Mokslų akademijos sistemoje. Tačiau kurį laiką P. B. Šivickio moksliniai darbai net nebuvo priimami į spaudą, o jis pats, nors ir turėdamas labai puikų mokslinį pasirėmimą bei didelę organizacinę patirtį, buvo viso labo tik vyr. mokslinis bendradarbis. Po šių ekspedicijų, kurios formaliai buvo skirtos komunizmo statyboms Pavolgyje, jis lyg ir „nusplovė“ disidentų dėmes ir galėjo vėl kilti mokslinės karjeros laiptais.

Dienoraštis buvo rašomas beveik kiekvieną dieną ir apima 20 kompiuterinių (A4 formato) puslapių. Pateikiame tik kai kurias ištraukas, kurios galėtų būti įdomios plačiajam skaitytojų ratui – apie istoriją,

gamtą, gyvūnus, miestus ir miestelius, kelius, kai kuriuos papročius ir kasdienę buitį. Nors mokslininkas į viską žiūri smalsiomis ir gamta besigėrinčiomis akimis, tačiau daug ką pastebi. Pavyzdžiui, kad žuvų vogimas iš kolūkiams priklausančių tvenkinių yra toks natūralus, kad net tvenkinių sargai tuo užsiima. Valgyklos – arba „good for nothing“, arba tik su 2 porcijomis kotletų, taigi tenka ir jose pirkti konservus. Apie šliuzų techniką kritiškai jis parašo draugo lūpomis anglų kalba, matyt, nenorėdamas, kad kas, iškisęs nosį į jo užrašus, greitai perprastų. Tik vienoje vietoje P. B. Šivickis desperatiškai

Ekspedicijos žemėlapis

sušunka: „Vaidmainystė, vaidmainystė ir dar vaidmainystė!“ Jam su kitu lietuviu mokslininku tenka nakvoti palapinėje patvoryje, nes, atseit, viešbutyje nėra vietų, nors visi kiti ten vietų gauna. Nieko daugiau nepasako, bet, matyt, viešbutis nepriėmė jų kaip svetimtaučių. Aptiksime ir gana įdomaus papročio, kurį žinijome sovietmečiu, bet dabar jau primiršome, aprašymą. Tai pirkimas su „papildomu krūviu“ (rusiškai – „с нагрузкой“): pirkdamas tai, ko tau reikia, privalėjai nupirkti ir nereikalingų priekių, nes kitaip tau reikiamos prekės neparduotų.

Iš sudaryto žemėlapio, skaičiuojant tiesią liniją, susidaro apie 5000 km. Suprantama, kad keliai nebuvo tiesūs, be to, kaip matyti iš žemėlapio aprašo, į kai kurias vietas buvo sugrįžta po kelis kartus. Buvo ir žiediniai maršrutai aplink ežerus ir tvenkinius, buvo ir klaidžiota, tad tikriausiai nuvažiuota 2–3 kartus daugiau kilometrų. P. B. Šivickis 1952-aisiais buvo jau 70 metų, bet dar labai ištvermingas, stebinęs ekspedicijos dalyvius savo sveikata.

Kaip jau minėta, tekstą suskaitmenino R. Simokaitienė, spaudai ištraukas parinko ir paaiškinimus tekste įdėjo dr. Laima Petrauskienė, parašiusi ir šią ižangą. (*Dienoraščio kalba – netaisyta, tik kai kur patikslinti vietovių pavadinimai arba asmenvardžiai pagal šių dienų vartoseną. Kelios sąvokos užrašytos taip, kaip įprasta pagal šių dienų rašybą.*)

Dienoraščio fragmentai

Liepos 9 d. (1952 m.) nakvojome Annovkoje, Chrenovskio rajone. Nuo Bobrovkos ir toliau tekanti upė vadinasi Betiuk. Krupskajos vardu pavadinto kolchozo tvenkinys prileistas karpių. Jo pakraščiais prisėdę daugybė to paties kolchozo gyventojų meš-

keriojo tuos pačius savo karpius, svėrusius nuo 300 iki 500 gramų. Net tvenkinio sargas turėjo susigavęs tris nemažus karpius.

Annovskoje Selo pastatytas prieš 160 m. Vieno žinomųjų Orlovų duktė (Orlovai buvo Jekaterinos II patarėjai) šioje vietoje padarė didelę užtvanką. Tvenkinys apima keletą desėtkų hektarų ploto. Jo pakraščiais apgyvendino žmonių. Prie tų pirmųjų gyventojų prisidėjo naujų ir dabar visas tvenkinys apsuptytas dideliu žiedu tipišku šios srities rusams trobelių, kurios visos labai panašios viena kitai: priėngis, virtuvė, miegamasis kambarys. Be to, karvei ar kiaulei pasto-

kur nieko, nors lijo net keletą dienų iš eilės.

O kokios pakelės gražios! Čia visur kolchozai ir tik retkarčiais pasitaiko sovchozai (liet. tarybiniai ūkiai). Taigi rėžių rėželių čia nėra, išskyrus miškų juostas, kurių čia yra įvairaus amžiaus ir įvairaus didumo. Vienur atrodo tik sudygusios tarp kitų javų, kur kiek didesnės, o dar kitur ir visai didelės. Jaunesnės pasodintos tarp javų, kurie gali būti įvairių rūšių. Čia kviečiuose, čia rugiuose, čia tarp saulėgrąžų, o kai kur net tarp bulvių ar cukrinių runkelių. Patys medeliai labai įvairuoja. Daugumoje pagrindines eiles užima ąžuolėliai, bet ne visur. Su jais konkuruoja ir kiti lapuočiai, ypač vadinamieji Kalifornijos klevai. Jų pakraščiais eina smulkesni medžiai – uosiai ir kiti, o pačiais pakraščiais – akacijos ar į jas panašūs kiti krūmokšniai. Atrodo, kad pirmiausia sodinami pagrindiniai medžiai, t. y. ąžuolai, o kiti sodinami tada, kai ąžuolai jau sudygs.

Už miškų juostų prasideda laukai. Ir kiek laukai – marios, o ne laukai. Čia, kiek tik akis gali užmesti, plyti rugiai. Lygūs, geltoni, švaručiai, varpos ilgos, nusvirusios. Vienoje pusėje kelio – rugiai, kitoj pusėje kelio – taip pat rugiai, o pakelėmis iki rugių – stepių žolė, įvairių rūšių žolė ir dauguma jų žydi baltai. Visos pakelės baltuoja žiedų juostomis. Ten grikių laukai baltuoja kaip sniegas, ten bulvių laukai vienur žydi, o kitur dar tik ruošiasi žydėti. Ten kukurūzų, prosų (liet. sorų) ar kitų pas mus nesandžių augalų laukai. O vienoje vietoje randame kelių dešimčių hektarų plotą liucernos, kuri kažin kodėl neatrodo taip gerai, kaip kiti javai – retoka. Mat liucerna, ypačiais pirmais metais, labai jautri piktžolėms; ypatingai ją lengvai nugali varpučiai, kurie, sykį įsigalėjusę, visą laiką ją stelbia.

Važiuojame dešimt, penkiolika, dvidešimt ar net daugiau kilometrų, ir tik štai mūsų vadas staigiai suka iš kelio. Mes iš karto žinome, kas atsitiko. Jis čia turi atsižymėjęs pas save, kad kur tai toje vietoje yra tvenkinys, o kartais jų yra net keletas. Jų gali būti įvairiose vietose: kartais prie išdžiūvusio upelio, kartais stepių dauboje. Dažniausiai dauboje.

O tos stepių daubos, daubos! Kokios jos įvairios, o kai kur ir baisios. Mat pavasariais, kai vandens daug laukuose, žemesnėse vietose renkasi vanduo. Jis čia renkasi ir teka

Profesorius Pranciškus Baltrus Šivickis ekspedicijoje

toliau. Tekėdamas gražia žemę. Ir kaip dar griausia. Kai kuriose vietose – praraja žemėje, susidariusi iki 10–15 metrų gilumos. Taip iš metų į metus graužiant ir plauant vandeniui krantus, susidaro didesnė ar mažesnė dauba, o tokias daubas užtvenkus susidaro didesnis ar mažesnis tvenkinys. Vandeniui prisirinkus, dažniausiai pirmąjį pavasarį prileidžia jaunų karpiukų, paprastai, vienerių

Ekspedicija į Rusiją ir Kazachstaną (1952 m.)

Ištraukos iš prof. P. B. Šivickio dienoraščio. Parengė dr. Laima Petrauskienė

■ Atkelta iš 9 p.

metų amžiaus. Kur tvenkinys ant upelio, tai pasilieka ir kitos žuvies, o tarp jos ir lydekų.

Karpiukus leidžiama įvairiais skaičiais, 10–20 ar net daugiau tūkstančių į vieną tvenkinį. Beveik visuose naujesniuose tvenkiniuose randama žuvis yra karpiai, o atnaujintuose ir senuose tvenkiniuose paprastai karpiai, karosai, lynai, o kai kur dar kilbukai ir kitos mažos žuvytės (lot. *Leucaspius de-*

lineatus), kartais priedo dar ir mekšras (liet. kuoja). Naujuose tvenkiniuose ir bendrai visuose kituose vandenyse, lig šiolei tikrintuose Voronežo srityje, vėžių beveik niekur nerandama.

Senieji tvenkiniai yra įvairaus didumo ir įvairaus amžiaus. Vieni jų yra keletu dešimčių metų, bet yra ir tokių, kurie turi daugiau kaip pusantro šimto metų. Seniausias, kurį mes užtikome Voronežo srityje, yra Annovkos kaimo tvenkinys. Jo istorija yra

žinoma, nes, jį užtvenkus, čia buvo apgyventi žmonės, tai yra prasidėjo kaimas, kuris ir dabar tebėra. Daugumos senųjų tvenkinių pakraščiai apstatyti gyvenamaisiais namukais. Kai kur tų namukų daug ir jie taip tvarkingai sustatyti, kad visas pakraštys namukais apribotas.

Liepos 14 d. Kolchozai labai nevienodi savo turtingumu. Laukai daugumoje, nors ir gražūs, nors prie kai kurių kolchozų galvijų bandos didelės ir prieauglio daug. Yra vietų,

kur vietoj galvijų ganosi ožkų ir avių būriai. Ar tai pavienių, ar visuomeniškų, sunku pasakyti. Radome vieną, kuriame viena karvė tik ant dviejų ar trijų namų ir mes pieno pirkti negalėjome.

Dėl karpių. Vieną tvenkinį radome, kuriame pernai buvo prileista karpiukų, ši metų jie priaugo iki pusės kilogramo ir juos visas kaimas gauda per dienas. Juos gauda meškerėmis. Pamatę mus, greitai išsiskirstę nuėjo namo. (*Tęsinys – kitame numeryje*) ■

SENOVINĖS TECHNIKOS MUZIEJUS SMALININKUOSE

Muziejaus ateities gairės

■ Atkelta iš 8 p.

Turime įrangą ir keliolikai kitų amatų, tačiau tik jiems eksponuoti ir pristatyti pradinės edukacijos lygmeniu.

Taigi šiais ir kitais metams mūsų laukia bitininkystės paviljono, amatų centro ir kalvės – šaltkalvystės padalinio įrengimas. Po šios pertvarkos daugelis eksponatų bus rodomi kitaip – kaip minėtų amatų įrangos pavyzdžiai. Vėliau laukia angaro statybos, lauko ekspozicijoms saugoti. Tai – mūsų ateitis.

Yra ir muziejaus funkcionavimo bei plėtros organizacinių klausimų, keliančių rūpesčių. Būtų labai gerai, kad Jurbarko rajono savivaldybės taryba pasidomėtų muziejaus ateities planavimu. Per šios rajono tarybos kelerių metų kadenciją muziejaus vadovas nė karto nebuvo pakviestas atsiskaityti tarybai už atliktus darbus. Dirbama „nuotoliniu“

būdu. Tai mus iš dalies tenkina, nes mes dirbame, o ne imituojame darbą. Svarbu, kad mums netrukdytų.

Didelę paramą gauname iš Lietuvos mokslininkų sąjungos. Laikraštis „Mokslo Lietuva“ nuolat aprašo mūsų muziejaus veiklą. Esame kviečiami į Lietuvos mokslininkų sąjungos organizuojamas mokslines konferencijas, skatinami kolektyviniam darbui su mokslininkais. Akademikas Kazimieras Ragulskis ir profesorius Algimantas Bubulis siūlo netolimoje ateityje dabartinį Senovinės technikos muziejaus pavadinimą keisti į Mokslo ir technikos istorijos muziejų. Taip būtų sprendžiamas, jau baigiant kurti muziejų, jo pavaldumo ir kiti organizaciniai bei finansiniai klausimai. Mūsų muziejus yra gausiai lankomas ir vis labiau tampa visuomenės dėmesio centru. Rimčiau darbai prasideda dabar. *Autorius yra muziejaus įkūrėjas ir vadovas, buvęs VGTU docentas* ■

Bitininkystės mokyklos senovinių avilių ekspozicija

Atomini bunkeris

Dr. Raimundas Kaminskas

Kviečiame apsilankyti muziejuje „Atomini bunkeris“, įsikūrusiame Kaune, Vilijampolėje, Raudondvario pl. 164 A. Čia eksponuojami išskirtiniai technikos eksponatai iš abiejų pasaulinių karų, tarpukario, Šaltojo karo ir dabartinių laikų. Pagrindinė muziejaus idėja – žmonijos apsaugos istorija. Čia yra sukaupta įvairiausia apsaugojimo technika. Eksponatai gauti iš privačių kolekcijų, kai ką padovanojo pavieniai entuziastai. Muziejus veikia nuo 2014 metų. Idėjos autorius – verslininkas Julius Urbaitis.

„Atomini bunkeris“ įkurtas 6 m gylyje po žeme – sovietmečio civilinės saugos įtvirtintoje slėptuvėje, priklausiusioje tuometei Kauno kultūrinių prekių gamyklai „Aidas“. Čia įrengtos inžinerinės vėdinimo, šildymo, vandens ir elektros tiekimo, nuotekų šalinimo, ryšių sistemos, panaudoti svarbūs įtvirtinimo konstrukciniai sprendiniai, nuo kurių priklauso statinio apsauginės savybės. Bunkeryje veikia ir privatus KGB technikos muziejus. ■

Areštinės inventorius

Techninė įranga. Autoriaus nuotr.

Atomini bomba „Mažylis“

MOKSLO RENGINIAI

Valstybės vizijos raida

Šių metų rugsėjo 18–19 dienomis Šiaulių universitete vyks 13-oji Jono Prano Aleksos tarptautinė mokslinė konferencija „Valstybės vizijos raida XXI amžiuje: tautinis ir tarptautinis kontekstas“. Konferenciją organizuoja Lietuvos mokslininkų sąjungos institutas, Žemaitijos inovacijų centras ir Šiaulių universiteto Regionų plėtros institutas. Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas – dr. Jonas Jasaitis, el. paštas mokslolietuva@gmail.com, tel. 8 699 68947.

Registracija į konferenciją, nurodant pranešimo temą ir autorius, vyks iki 2020 m. rugsėjo 11 d. el. paštu teodoras.tamosiunas@gmail.com; mokslolietuva@gmail.com.

Dalyvavimas konferencijoje – nemokamas. Priimami straipsniai mokslo darbų leidiniui „Socialiniai tyrimai“. Organizacinę informaciją teikia Regionų plėtros instituto prof. Teodoras Tamošiūnas el. paštu arba telefonu 8 620 49717. ■

Jono Basanavičiaus sodyba

Arminas Šileikis

Sodybos atkūrimo 30-mečio sukaktį paminėjome šiomet, liepos pradžioje. Inicijatyvų žmonių dėka buvusi apleista dr. Jono Basanavičiaus gimtinė atkurta. Čia veikia muziejus, žaliuoja beveik 7 tūkst. ąžuolų turintis Kovo 11-osios Akto signatarų ir kitų iškilų žmonių pasodintas ąžuolynas.

Jonas Basanavičius vaikystę praleido Vilkaviškio rajono Ožkabalių kaime. Gyvenamasis Basanavičių namas šiame Suvalkijos vienkiemyje buvo pastatytas, dar prieš gimstant būsimajam patriarchui – 1832 metais. Šią pasiturinčių suvalkiečių ūkininkų šeimos sodybą sudarė namas (stuba), kluonas, dviejų dalių klėtis su prieklėčiu, du dideli tvartai, aliejinyčia ir jauja su pirtimi.

„Iš tėvų gimtųjų namų Jonas Basanavičius išvyko, dar būdamas paauglys. Išvažiavęs mokytis, į juos sugrįždavo jau tik kaip svečias – savaitgaliais ar per atostogas. Rūpintis sodyba buvo patikėta jaunėliui broliui Vincui, tačiau per ilgą laiką sodybos

pastatai ne kartą degė ir po truputį nyko“, – sodybos istoriją priminė Jono Basanavičiaus gimtinės vedėja Rūta Vasiliauskienė. Tarpukariu Basanavičių palikuonys net Antano Smetonos kanceliarijos prašė taisyti prastos būklės sodybos pastatus, tačiau, užėjus karui, to padaryti nespėta. Sodybos atstatymo iniciatyva atgimė tik po pusšimčio metų – 1988 metais.

„Tradiciškai kiekvienais metais minime Jono Basanavičiaus gimtinėje žaliuojančio

didžiulio, žmonių rankomis sodinto Tautos atgimimo ąžuolyno gimtadienį. Tačiau niekada neminėdavome sodybos atstatymo pradžios, todėl norime prisiminti nepelnytai pamirštą kilnią iniciatyvą, ją iškėlusius bei įgyvendinusius žmones“, – liepos 4 d. renginio idėją atskleidė R. Vasiliauskienė.

Idėja atkurti Jono Basanavičiaus sodybą subrendo 1988 metų spalį. Kauno „Drobės“ gamybinio susivienijimo radijo laidų redaktorė Rima Lipšienė įmonės savaitraštyje „Drobiečių žodis“ paragino atgaivinti Lietuvos tautinio atgimimo tėvo gimtąją sodybą ir pakvietė žmones į talką. „Tais metais kilo dvi idėjos: sodybos atstatymą inicijavo kaulniečiai, o pasodinti ąžuolyną – vilniečiai,“ –

priminė muziejaus vedėja R. Vasiliauskienė.

Pirmiausia buvo atstatytas gyvenamasis namas ir klėtis, vėliau – kiti pastatai. Pastutinis iš jų atkurtas 1998 metais. Sodybos projektavimo darbus pagal surinktą medžiagą vykdė architektė Živilė Mačionienė. Šiuose pastatuose jau beveik 30 metų veikia muziejus, supažindinantis lankytojus su pasiturinčio suvalkiečio ūkininko kasdieniu gyvenimu, Jonu Basanavičiumi ir savita, tik šiam kraštui būdinga etnine kultūra. Dabar Jono Basanavičiaus gimtinė – Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys. *Autorius yra Lietuvos nacionalinio muziejaus viešųjų ryšių specialistas*

Jonas Basanavičius tėviškės sode 1905 m. Suvalkijos kultūros centro-muziejaus nuotr.

Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolynas

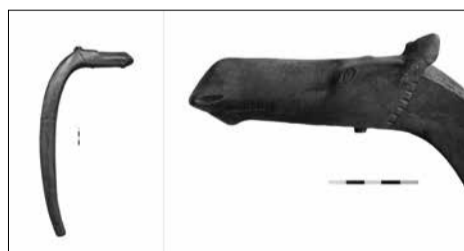
Pajūrio akmens amžius

Arminas Šileikis

Liepos 10 d. Lietuvos nacionalinis muziejus Nidoje atvėrė kilnojamąją parodą „Pajūrio akmens amžius“, suteikiančią jos lankytojams nepakartojamą galimybę susipažinti su tūkstantmečius menančiu pajūryje gyvenusių medžiotojų ir žvejų palikimu. Į pajūrį, kur ir buvo rasti, grįžta vieni įstabiausių Lietuvos archeologinių radinių. Tarp jų – ir 5 tūkstančius metų skaičiuojanti apeiginė lazda su briedės galva.

Mažiausi ir didžiausi radiniai

Kuršių nerijos istorijos muziejuje įsikūrusioje kilnojamojoje Lietuvos nacionalinio muziejaus parodoje lankytojams pristatoma žemės sluoksniuose išsaugota pajūrio akmens amžiaus gyventojų kasdienybė: ūkinės veiklos įrankiai, su tikėjimu ir estetiniais protėvių poreikiais susiję amuletai iš žvėrių dantų, patys seniausi Lietuvoje dailės siužetai ant puodų sienelių, mažosios antropomorfinės ir zoomorfines dailės plastika, sukurta iš kaulo, rago ir gintaro. „Parodoje pristatome

Apeigų lazda su briedžio galva. LNM nuotr.

eksponatus, kurie visuomenei dar niekada nebuvo rodomi, kuriuos galėjo matyti tik archeologijos konferencijų dalyviai. Dauguma eksponatų rasti būtent čia, pajūryje. Kai kurių eksponatų, pavyzdžiui, gintarinių sagučių, dydis siekia vos pusę centimetro, o didžiausi yra rekonstruoti Pamario kultūros puodai iš archeologinių tyrinėjimų Nidoje, kuri visoje Lietuvoje išsiskiria čia randamų puodų dydžiu. Jiems – apie penkis tūkstančius metų“, – sako parodos kuratorė archeologė Dalia Ostrauskienė.

Tarp beveik 200 eksponatų pristatomi ir specifiniai, tik šiam kraštui būdingi akmens amžiaus archeologiniai radiniai. „Pajūrio gyventojai medžiojo ne tik miškuose, bet

ir jūroje. Į ruonių medžioklę leisdavosi nešini tinklais ar žeberklais. Iš sumedžiotų ruonių ir miško žvėrių panaudodavo viską: mėsą – maistui, kaulus – įrankiams ir ginklams gaminti, sausgysles – siūlams, kailius – drabužiams ir būstui apšildyti, o iš dantų ir ilčių pasidirdavo kabučius ir amuletus, kurie puošė ir saugojo“, – pasakoja Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologė D. Ostrauskienė.

Atkurtas eksponatas

Pajūryje pristatomoje parodoje eksponuojami archeologės dr. Rimutės Rimantienės, kurios 100-ųjų gimimo metinių jubiliejų minime šiomet, radiniai, rasti 1966–1990 metais, tyrinėjant pajūrio akmens amžiaus gyvenvietes. Čia buvo rasta ir vadinamoji Briedžių Briedė – įstabioji apeiginė lazda su išpjaustyta briedžio galva. Parodoje pristatoma jos kopija, kurią atkūrė Lietuvos nacionalinio muziejaus restauratorius Jonas Petuchovas.

„Tarpukalyje esantis gumburėlis, šnervės, žandikaulis, įtaigiai pavaizduota povyza... Nepasakysi, kad vilkas ar lapė, iš karto aki-vaizdu, kad briedė. Galva neišneša bandant

suvokti, kaip anų laikų darbo priemonėmis – gremžtukais ir titnaginiais raižikliais – žmogus sugebėjo sukurti tokį meno kūrinį. Net dabar, turint pačias geriausias priemones – skalpelius, gražtus, mikroskopus, – buvo ką veikti, siekiant idealiai atkartoti apeiginę lazda“, – kopijos gamybos akimirkas prisimena J. Petuchovas.

Restauratorius pripažįsta, kad darbo įdėta daug. Briedės kopiją gamino iš gipso, nors originalas padarytas iš briedės rago. Su kolegomis net diskutavo, ar verta ir ar nepavojinga kurti kopiją, visiškai analogišką originalui. „Dailinimui pabaigos nėra. Padarai, bet atrodo, kad gali dar ir dar tobulinti“, – sakė restauratorius.

Paroda „Pajūrio akmens amžius“ yra to paties pavadinimo archeologijos dienu, vykusių Nidoje liepos 10–12 dienomis, renginio dalis. Parodos atidarymas įvyko liepos 10 d. Kuršių nerijos istorijos muziejuje, o liepos 31 d., kartu su išskirtine edukacine programa, paroda bus atidaryta Jono Šliūpo memorialinėje sodyboje Palangoje. *Autorius yra Lietuvos nacionalinio muziejaus viešųjų ryšių specialistas*

NETEKTIS

Stefa Gedgaudienė 1927–2020

Jungtinėse Amerikos Valstijose, Floridoje liepos 28 d. mirė skautų veikėja, lietuviškos spaudos bendradarbė.

S. Gedgaudienė (mergautinė pavardė – Juodvalkytė) gimė 1927 m. sausio 5 d. Skaudvilėje, Tauragės apskrityje. Mokėsi Zarasų gimnazijoje. Pasitraukusi į Vakarų, gyveno karo pabėgėlių stovyklose. 1947 m. Miunchene baigė lietuvių gimnazijos pirmąją laidą. Studijavo UNRRA (angl. *United Nations Relief and Rehabilitation Administration*) universitete. 1949 m. kartu su Čiurlionio ansambliu persikėlė į Klivlandą, JAV. Įmonėje dirbo braižytoja, o vakarais mokėsi Klivlando *Case Western Reserve* universitete ir Dailės institute. S. Gedgaudienė buvo lietuvių sporto klubo „Žaibas“ narė, aktyviai dalyvavo Čiurlionio ansamblio meninėje kultūrinėje veikloje.

1961 m. ištekėjusi už žurnalisto ir išei-

Stefa Gedgaudienė. Archyvo nuotr.

vijos tautinės minties laikraščio „Dirva“ redaktoriaus Vytauto Gedgaudo, ėmė aktyviau dalyvauti lietuvių išeivijos visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. 1964–1967 m. Klivlande su vyru turėjo meno galeriją „Gallery International“, kurioje buvo rengiamos dailininkų A. Dargio, V. Igno, V. K. Jonyno, V. Kasiulio, A. Mončio, V. Petravičiaus, V. Rato, V. Raulinaičio, J. Rimšos ir kitų parodos. Nuo 1975 iki 1991 m. S. Gedgaudienė dirbo „Dirvos“ redakcijoje, padėjo „Vilties“ leidyklai, leidžiančiai „Dirvą“.

Tiek išeivijoje, tiek Lietuvoje su Stefan Gedgaudienės vardu siejamas skautų judėjimas. Į Lietuvos skautų sąjungą (LSS) ji įstojo dar 1939 m., besimokydama Zarasų gimnazijoje. Vyresniosios skautės įžodį davė 1945 m. Miunchene, nuo 1949 m. buvo skautų vadovė. 1989 m. buvo viena iš LSS atkūrimo iniciatorių. Tais pačiais metais S. Gedgaudienės rūpesčiu į Lietuvą iš JAV buvo atsiųstos pirmosios uniformos skautams. 1991–1993 m. buvo LSS tarybos narė.

S. Gedgaudienė 1997 m. žurnalisto ir redaktoriaus Vytauto Gedgaudo 85-erių metų jubiliejaus proga įsteigė jo vardo žurnalistikos premiją, skirdama savo asmenines lėšas premijų fondui. Ji siekė, kad ši premija būtų paskata Lietuvos žurnalistams laikytis profesinės pareigos ir etikos principų. 2000 m. Stefa savo ir šeimos bičiulių pastangomis įsteigė Vytauto Gedgaudo vardo stipendiją Vilniaus universiteto žurnalistikos specialybės studentams. Šiandien dauguma V. Gedgaudo stipendininkų yra žinomi žurnalistai, literatai, mokslininkai. Prieš kelerius metus ji lankėsi „Mokslo Lietuvos“ redakcijoje, aptarė išeivijos ir Lietuvos kultūrinių ryšių plėtojimo galimybes.

Dr. Justinas Stonys – inžinerinių idėjų puoselėtojas ir saugotojas

■ Atkelta iš 5 p.

Mažonoje Lietuvoje, knygnešių pastangomis padėjo mūsų protėviams išsigelbėti nuo nutautėjimo.

Dabar visi turime didžiulį turtą – gražią, seniausią pasaulyje valstybinę lietuvių kalbą. Prieš šešiolika metų Justino Stonio entuziazmu ir atkakliu darbu įkurtame muziejuje dabar yra per 24 tūkst. eksponatų. Didžioji jų dalis surinkta būtent iš Mažosios Lietuvos. Žvelgiant į retus, pirmuosius pasaulyje mechanizmus, galima pamatyti inžinerinės minties raidą, praeityje gyvenusių šviesių žmonių gebėjimus mokslo išradimus taikyti praktikoje. Nauji darbo įrankiai ir ypač pirmoji žemės ūkio technika ne tik žymiai palengvino sunkių rankų darbą, bet ir padidino darbo našumą. Išaugęs darbo našumas sukūrė didesnę pridėtinę vertę ir naudą valstybei. Tai leido daugiau lėšų ir dėmesio skirti mokslui, naujiems išradimams, kultūrai ir kitiems poreikiams.

Žmonės, aplankę šį muziejų, turėtų suvokti, kad reikia palaikyti, o ne priešintis naujoms pažangioms idėjoms, mokslo ir technikos išradimų įgyvendinimui. Kai Džeimsas Vatas (angl. *James Watt*) 1769

metais užpatentavo garo variklį, pasaulyje prasidėjo pirmoji pramonės revoliucija. Buvo sukurta daug įvairių technologinių įrenginių ir staklių. Bet tada audėjos puolė laužyti stakles (Lione, Prancūzijoje), darbininkai padeginėjo fabrikus Anglijoje. Kai prieš 134 metus Karlas Bencas sukūrė pirmąjį benzininį automobilį, kurio galia buvo tik 0,65 AJ, kuris galėjo nuvažiuoti 10 km atstumą, išvystydamas didžiausią 5 km per valandą greitį, niekas netikėjo, kad automobilis kada nors pakeis arklį, kurio „techniniai parametrai yra geresni“, juo labiau kad žmonija jau mažiausiai 6 tūkst. metų sausuma keliavo žirgais. Ypač priešinosi tie, kurie augino arklius, gamino jiems balnus, pakinktus, karietas, vežimus. Aišku, kad jie bijojo prarasti darbą – jų pragyvenimo šaltinį. Tačiau būtent pažangiai mąstančių žmonių dėka šių dienų gyvenimo be automobilio jau neįsivaizduojame.

Žmonės, apžiūrėję Justino Stonio muziejaus eksponatus, supranta, kad akmens amžius baigėsi ne dėl to, kad „baigėsi akmenys“, o todėl, kad buvo sukurti nauji darbo įrankiai, transporto priemonės, įvairios technologijos, pakeitusios ne tik atskirų žmonių, bet ir tautų gyvenimą. Kokio išsivystymo lygio būtų šiuolaikinė Lietuva, jeigu visi va-

žinėtų arkliais, viską dirbtų rankomis, o ne šiuolaikiniais darbo įrankiais, ir skaičiuotų pagaliukais?

Lietuva neturi nei didelio kiekio naftos ir dujų, nei brangiųjų metalų, nei kitų vertingų iškasenų, bet gyvena geriau už daugelį šiuos turtus turinčių valstybių. Didžiausias Lietuvos turtas yra kūrybingi, talentingi ir darbštūs žmonės. Dabar pasaulyje vyksta jau ketvirtoji industrinė revoliucija, susieta su informacinių technologijų, robotizacijos, skaitmenizacijos, biotechnologijų panaudojimu gamyboje, paslaugų, žemės ūkio ir prekybos srityse. Nauji darbo įrankiai ir technologijos pradedamos vis plačiau naudoti ir viešajame sektoriuje: švietime, medicinoje, viešajame administravime ir kitur. Lietuva pagal informacinių technologijų panaudojimą, interneto spartą ir pasiekiamumą bei duomenų siuntimą internetu yra viena iš lyderių pasaulyje.

Per šį karantiną paaiškėjo, kad tautiečiai turi ir kitų gerų savybių. Tai veiklos lankstumas ir greitis. Pagal prisitaikymą dirbti nuotoliniu būdu paslaugų eksporto srityje Lietuva aplenkė kitas valstybes. Lietuvos gyventojai, turintys pagrindinius trečiosios industrinės revoliucijos darbo įrankius, kompiuterį ir internetą, gebantys dirbti ke-

tvirtosios pramonės revoliucijos sukurtais darbo priemonėmis, gali dirbti bet kurioje Lietuvos vietovėje ir parduoti dideliame, turtingame, bet aptingusiam pasauliui įvairių prekių, paslaugų, darbų, savo kūrybą ir idėjų.

Senovinės technikos muziejus Smalininkuose turėtų būti įdomus švietimo sistemai, istorikams, Vyriausybės atstovams ir politikams. Turime suprasti, kaip svarbu siekti mokslo pažangos, daug didesnę dėmesį skirti tiksliesiems mokslams ir naujų technologijų diegimui. Jos didina darbo našumą, skatina viešojo sektoriaus efektyvumą, sukuria didesnę pridėtinę vertę ir įgalina mokėti didesnius atlyginimus, pensijas, skirti daugiau lėšų švietimui, sveikatos apsaugai, kultūrai, socialinei paramai, infrastruktūrai ir kitoms sritims. Didžiulė padėka dr. Justinui Stoniui už ir toliau atliekamą prasmingą darbą, renkant ir išsaugant senovinius mechanizmus ateinančioms kartoms, už pagarbą inžinerinei minčiai, už geras profesinio orientavimo pamokas moksleiviams, už technikos raidos žinias, optimizmą, suteiktą turistams, už pagarbą talentingiems, kūrybingiems Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos gyventojams. *Autorius yra Tauragės regiono plėtros tarybos narys, 2015–2019 m. – Tauragės rajono meras*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Pukas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.